

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2020-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jaroslav Netušil

**Problematika přechodu žáků ze ZŠ na SŠ ze speciálně
pedagogického pohledu**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce:

ThDr. Rostislav Kotrč

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2020-2023

BACHELOR THESIS

Jaroslav Netušil

**Problematic issues of pupils moving from a primary school
to a secondary school from a point of view of special
education**

Prague 2023

The Bachelor Work Supervisor:

ThDr. Rostislav Kotrč

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autora

Poděkování

Děkuji ThDr. Rostislavu Kotrčovi za příkladné vedení práce, zúčastněným respondentům za poskytnutí rozhovorů a členům spolku Pedagogická komora za pomoc s dotazníkovým šetřením.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku přechodu žáka s postižením ze základní školy na školu střední z pohledu speciální pedagogiky. Cílem této práce je zmapovat a posoudit funkčnost současného systému podpory ze strany obou zmíněných školních institucí a delegovaných zodpovědných pracovníků. Zhodnotit přednosti, ale také nedostatky současného stavu na základě teoretických i praktických informací a nastínění možných vylepšení či úprav, které by žákům usnadnily klíčový edukační životní přechod. Náročnost a obtížnost postupu žáka ze základní na střední školu je navíc umocněna obdobím adolescence, v kterém se dospívající děti nacházejí.

Teoretická část s pomocí odborné literatury analyzuje aspekty přímé i související s předmětem výzkumu bakalářské práce. Tato část se skládá ze dvou ideových oddílů, kdy první se věnuje osobnosti žáka s postižením a souvisejícími sociálními aspekty. Druhý oddíl vykresluje hlavní odborné instituce a pracoviště, která mohou pro žáky s postižením přecházející ze ZŠ na SŠ představovat opěrné pilíře.

Praktická část představuje výzkum problematiky očima přímých pedagogických pracovníků druhého stupně základních škol a přímých pedagogických pracovníků škol středních. Prostřednictvím dotazníkového šetření tedy předkládá profesionální reflexi zhodnocení stavu ze strany pedagogů. Následují kvalitativní polostrukturované rozhovory se záměrně vybranými jedinci s postižením, respektive rodiči žáků s postižením, kteří sledovaným procesem procházejí nebo v nedávné minulosti prošli.

Porovnání na sobě nezávislých použitých výzkumných metod zvyšuje přesnost, validitu výzkumných závěrů. Následuje analýza zdrojových informací a syntéza, která mapuje aktuální stav sledovaného procesu a zhodnocuje možné cesty ke zlepšení situace.

Klíčová slova

adolescence, dotazníkové šetření, děti se speciálními potřebami, edukace, inkluze, integrace, podpora, střední škola, speciální pedagogika, polostrukturovaný rozhovor, základní škola,

Annotation

The bachelor thesis focuses on the issue of transition of a student with disabilities from primary school to secondary school from the perspective of special education. The aim of this thesis is to map and assess the functionality of the current system of support from the two mentioned school institutions and delegated responsible staff. To evaluate the strengths but also the weaknesses of the current state based on theoretical and practical information and to outline possible improvements or modifications that would facilitate the pupils' crucial educational life transition. The complexity and difficulty of the pupil's progression from primary to secondary school is compounded by the period of adolescence in which adolescent children find themselves.

The theoretical part analyses, with the help of the literature, the aspects both direct and related to the subject of the bachelor thesis. This part consists of two conceptual sections, the first of which focuses on the personality of the student with disabilities and related social aspects. The second section portrays the main professional institutions and workplaces that can be supporting pillars for pupils with disabilities transitioning from primary to secondary school.

The empirical part presents the research of the issue through the eyes of direct teaching staff of lower secondary stage of elementary education and direct teaching staff of secondary schools. Thus, through a questionnaire survey, it presents a professional reflection, an evaluation of the situation by the teachers. This is followed by qualitative semi-structured interviews with deliberately selected individuals with disabilities or parents of pupils with disabilities who are going through the process under study or have gone through the process in the recent past.

Comparison of independent research methods used increases the accuracy, validity of research conclusions. This is followed by an analysis of the source information and a synthesis that maps the current state of the process under study and evaluates possible ways to improve the situation.

Keywords

adolescence, children with special needs, education, inclusion, integration, primary school, questionnaire survey, secondary school, semi-structured interview, special education, support

OBSAH

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 PROBLEMATIKA DÍTĚTE A DOSPÍVÁNÍ.....	12
1.1 Psychický a kognitivní vývoj.....	12
1.2 Emoční vývoj.....	13
1.3 Změny potřeb a hierarchie hodnot.....	15
1.4 Socializace v kolektivu.....	17
2 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ.....	18
2.1 Vliv sociálního prostředí na adolescenta.....	18
2.2 Sociálně patologické prostředí.....	20
2.3 Podpora státu pro žáky ze sociálně patologického prostředí.....	22
2.4 Podpora státu pro žáky ze speciálně pedagogickými potřebami.....	24
3 PODPŮRNÉ PILÍŘE ZŠ.....	25
3.1 Výchovný program.....	25
3.2 Externí programy.....	27
4 PODPŮRNÉ PILÍŘE SŠ.....	28
4.1 Školní psycholog a Výchovný poradce.....	28
4.2 Externí programy pro zájemce o studium.....	29
5 SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ CENTRA.....	29
5.1 Školská poradenská zařízení (ŠPZ).....	29
5.1.1 Speciálně pedagogická centra (SPC).....	29
5.1.2 Pedagogicko-psychologická poradna (PPP).....	31
5.2 Středisko výchovné péče (SVP).....	32
5.3 Školní poradenské pracoviště (ŠPP).....	33
6 SVĚPOMOCNÉ SKUPINY.....	34
6.1 Svěpomoc – svěpomocná skupina.....	35
6.2 Základní rysy svěpomocných skupin.....	35
6.3 Typy svěpomocných skupin.....	36
6.4 Význam svěpomocných skupin pro děti s postižením.....	37

PRAKTICKÁ ČÁST	38
7 VLASTNÍ VÝZKUM	38
7.1 Cíl výzkumu.....	38
7.1.1 Hlavní cíl.....	38
7.1.2 Vedlejší cíle	38
7.1.3 Výzkumné otázky	38
7.1.4 Použité metody výzkumu.....	39
7.1.5 Charakteristika výzkumného souboru.....	39
7.2 Výsledek ŠETŘENÍ – VÝZKUM	41
7.2.1 Dotazníkové šetření.....	41
7.2.2 polostrukturovaný rozhovor.....	44
8 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	57
8.1 Vyhodnocení hlavního cíle	60
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	63
SEZNAM ZKRATEK	67
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	I

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je teoretické pojednání, praktická analýza a následná syntéza klíčového období, kdy žáci ukončí základní vzdělání a postupují na střední školy různých typů a zaměření. Tento klíčový přechod je velmi náročný nejen pro děti samotné, ale také pro jejich rodiče, kteří musí překonat často své nereálné vize a představy. Pomocť rodičům i dětem by měli pedagogičtí pracovníci základních a středních škol. V první linii jde o řadové učitele, kteří znají děti z přímé pedagogické praxe v rámci vyučování a specialisty pro tuto problematiku, kariérní a výchovné poradce, školní psychology. V případě dětí se speciálními potřebami jsou připraveni pomoci speciální pedagogové a další odborníci. Každý člověk, obzvláště dospívající dítě, potřebuje pro svůj harmonický psychický růst pocit úspěchu. Špatná volba střední školy, zejména příliš náročná s ohledem na možnosti dítěte, může velmi negativně poznamenat psychiku a pubertální zrání dospívajícího adolescenta.

Cílem této práce je v první řadě zmapovat připravenost celého školského systému s ohledem na možnosti pomoci dětem v tomto nelehkém životním kroku. Vzhledem k rozsahu a charakteru práce zaměříme primárně pozornost na systém kariérního poradenství v rámci škol a školských poradenských zařízení, na součinnost těchto pracovišť s žáky a jejich rodinami. Dítě by si mělo zvolit střední školu v období, kdy často není psychicky zralé k takovému rozhodnutí bez vnější pomoci. V ideálním případě hrají hlavní roli rodiče, kteří mohou být poradním orgánem, ale také vzorem, zejména u stavovských povolání. Často ovšem musí pomoci škola, a to v případech, kdy rodina nedokáže z různých důvodů svoji roli zastat, je rozvrácená, neharmonická atp.

Extrémně náročná je tato volba v případě, že se jedná o dítě se speciálními potřebami, je hendikepováno, a tedy výběr střední školy je tímto faktem různě omezen, determinován. Obsahem praktické části bude analýza výstupu dotazníkového šetření, které bude zpracovávat odpovědi ze strany přímých pedagogických pracovníků, kteří vyučují na druhém stupni základních škol a učiteli škol středních. Následují kvalitativní polostrukturované rozhovory se záměrně vybranými jedinci s postižením, respektive rodiči

žáků s postižením, kteří sledovaným procesem procházejí nebo v nedávné minulosti prošli. Syntéza kombinace výzkumných metod byla zvolena z důvodu snížení chybovosti, tedy ke zvýšení validity výzkumu.

Tato práce by mohla poukázat na případné nedostatky a mezery současného systému a bude se snažit odpovědět na otázku, jak zlepšit a zdokonalit celý proces s ohledem na reálný stav a možnosti společnosti. Jde o komunikaci a dokonalou spolupráci mezi dítětem, rodinou, základní i střední školou. Z pohledu podpůrných institucí a pracovišť byly vybrány a sledovány aktuálně klíčová pracoviště, tedy systém kariérního poradenství základních i středních škol a speciálně pedagogická pracoviště PPP a SPC.

Práce je vedena v obecné rovině bez konkrétních vymezení charakteru a stupně postižení žáků. Nebude sledován vliv sociálního zázemí, geografických ani jiných vedlejších účinků.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PROBLEMATIKA DÍTĚTE A DOSPÍVÁNÍ

1.1 PSYCHICKÝ A KOGNITIVNÍ VÝVOJ

V uvažovaném období přechodu jedince ze školy základní na střední dochází k celé řadě vývojových změn. Jde o závěrečnou fázi pubescentní a nastupující adolescentní, kdy musíme počítat s určitou diferencí v rámci individuálního vývoje sledovaného žáka. Tyto změny jsou charakteristické a pro okolí dobře sledovatelné. Obvykle bývá obdobím pubescence vnímáno rozmezí 11-15 let a rozmezí 15-22 let je označováno jako období adolescence.¹ U dospívajícího jedince dochází k rozvoji abstraktního myšlení, zvládá vytvářet hypotézy a přemýšlet o nich. Naopak živé představy, tolik charakteristické pro dětství, ustupují. Značný pokrok také lze sledovat v kvalitě soustředění a pozornosti, kdy adolescent nejen vykazuje lepší soustředění, ale také s ním umí pracovat. Lépe se koncentruje na práci. “² Výše popsané charakteristiky jsou do určité míry generalizované, mohou a existují v rámci individualizace odchylky.

Dospívající jedinec prochází řadou zásadních změn, které intenzivně vnímá a sleduje. Biologický, psychologický i sociální vývoj souvisí s přípravou osobnosti na profesní roli, manželský i rodinný život.³ S ohledem na výše zmíněné procesy bývá s tímto obdobím navázáno mnoho specifických charakteristik. Mladý člověk se často vymezuje vůči okolí, je nepřiměřeně kritický, ale také sebekritický. Nevyzrálost a absence moudrosti často nedovolí řešit životní situace s nadhledem. Černobílý pohled na svět a nechuť hledat kompromisy jsou rovněž velmi časté charakteristiky tohoto období. Navzdory výše zmíněnému je mladý člověk snadno ovlivnitelný a zmanipulovatelný.

¹ VACÍNOVÁ, Marie, TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a FARKOVÁ, Marie. Psychologie 2010, s. 97–99,

² VÁGNEROVÁ, Marie, Vývojová psychologie: dětství a dospívání 2012, s. 385-379,

³ MACEK, Petr. Adolescence a čeští dospívající na přelomu století, s. 111-115,

Náročnost, které toto kritické období klade na zdravého jedince, bývá často umocněna, pokud se zaměříme na mladého člověka s handicapem. Samozřejmě záleží na charakteru, míře handicapu a jeho nápadnost. V rámci určitého generalizování lze souhrnem říci, že lidé s handicapem prožívají toto období velmi podobně jako zdravý člověk, často však v určitých oblastech intenzivněji s ohledem na různá omezení a odlišnosti vyplývající z jejich handicapu (například problémy sexuality). Pomoc ze strany rodiny, blízkých a odborníků z řad speciálních psychologů, pedagogů apod. může být velmi žádoucí. Přes všechnu nabízenou pomoc bychom měli nechat maximální míru odpovědnosti na dospívajícím jedinci, který má silnou potřebu vytvářet si vlastní pravidla v rámci tendence a snaze osamostatnit se.⁴

1.2 EMOČNÍ VÝVOJ

„Otázka zvláštností emocionálního světa adolescenta a pubescenta je důležitá i sama o sobě. O zvýšené emociální vznětlivosti a reaktibilitě v pubertě málokdo pochybuje. Ve srovnání, s kým se však tato reaktibilita zdá být vyšší; s dítětem nebo s dospělým? Je prokázáno, že některé zvláštnosti emocionálních reakcí puberty spočívají v hormonálních a fyziologických procesech. Fyziologové spojují psychickou nevyváženost v pubescenci a prudké střídání nálad, které jsou pro ni tak charakteristické (přechod od exaltace k depresi a od deprese k exaltaci), se stupňováním celkové vznětlivosti v pubertě a s oslabením všech druhů podmíněného útlumu.“⁵

Zvláštnostmi, charakterem a průběhem tohoto období se zabýval také například Jean Piaget, který mimo jiné studoval nástup emočních změn v souvislosti s nástupem formálního myšlení.⁶

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie, Vývojová psychologie: dětství a dospívání 2012, s. 372-376

⁵ KON, Igor Semenovič, Kapitoly z psychologie dospívání 1986, s. 48

⁶ “The mental process which characterize adolescence do not suddenly appear. They surface during early adolescence with the advent of what Piaget calls ‘formal’ thought.”

„Průběh dospívání je velmi závislý na specifických kulturních a společenských podmínkách, tj. na hodnotách, tradicích a normách konkrétní společnosti, konkrétní komunity a na stylu rodinného života. Vzдор a konflikt se tradičně přisuzovaly zejména mezigeneračním vztahům. Kritická analýza novějších empirických výsledků však takovou hypotézu nepotvrzuje (Koops, 1996). Současní adolescenti častěji vypovídají, že si se svými rodiči rozumí, než že se s nimi dostávají do konfliktů. Dospívající, kteří zmiňují konflikty a spory s rodiči, je často měli už v dětství.“⁷

Bouřlivé chování, zvýšená kritičnost, vznětlivost a další charakteristiky, kterými se odborníci zabývají v souvislosti se zmíněným obdobím dospívání, je do určité míry generalizováno. Z individuálního pohledu lze pozorovat řadu diferenciací u konkrétních jedinců. V souvislosti s prostředím, sociálními i rodinnými vztahy mohou některé symptomy chování utlumit, ale také umocnit.

Emoční vývoj pubescentně – pubertální se samozřejmě týká také dospívajících s handicapem. Jejich situace je ovlivněna právě charakterem handicapu, zejména jeho nápadnost, která může výrazně ovlivnit sociální reakce okolí. Kvalitní a charakterově pevná rodina a blízcí přátelé jsou pro postižené v tomto období dva hlavní pilíře, které mohou výrazně pomoci zvládnout proměnlivé nálady a celkové emoční zrání. Obecně probíhá ve společnosti snaha o integraci a přijetí jedinců s handicapem, ale realita se často s ideálním stavem rozchází, což může postižený, jehož emoce jsou v tomto období velmi citlivé, vnímat velmi intenzivně. Emoční vývoj může být také v různé míře negativně ovlivněn určitou sociální izolací, která bývá u mnohých osob s postižením zaznamenána. V dnešní době může zmírnit vliv těchto determinant nástup IT technologií.

(„Duševní proces, charakterizující dospívání, nenastupuje náhle. Objevuje se v raném dospívání s příchodem „formální myšlení“ dle Piageta.“ – volně přeloženo aut.) Mitchell, John J.: Adolescent psychology, c. d., s. 43.

⁷ MACEK, Petr, Adolescence 2003, s. 15

1.3 ZMĚNY POTŘEB A HIERARCHIE HODNOT

Otázka lidských potřeb a hodnot je velmi důležitá a je předmětem mnoha vědních oborů. Bez nadsázky lze říci, že tato problematika nás provází po celou historii lidstva. Jako jeden z klíčových náhledů bývá vnímán pedagogický: „*výchova plní ve společnosti funkci přenosu objektivních hodnot v zájmu zachování a dalšího rozvoje kultury. Člověk jedná pod vlivem idejí, které ho motivují. To, co se člověku nejeví jako hodnota, nemůže se mu stát podnětem k uvědomělé činnosti.*“⁸

Obecně se touto otázkou celoživotně zabýval Viktor Frankl, jehož práce je základním stavebním kamenem v otázkách potřeb a hierarchie hodnot. Hodnoty rozděluje do tří základních kategorií:

- Tvůrčí hodnoty představující snahu něco umět, udělat či tvořit. Tyto hodnoty jsou typické aktivitou a produktivitou.
- Zážitkové hodnoty se vyznačují emocionalitou, kontemplací. Tedy pocity něco prožít, někoho milovat...
- Postojové hodnoty se snaží nalézt nějaký smysl, postoj či stanovisko. Jsou typické snahou něco za sebou na světě zanechat, něco dokázat.⁹

*„Hodnotou subjektu je to, co pro něj má osobní význam. Vztah k hodnotám tvoří obsah postojů, a tak pojem postoje může být vymezen jako hodnotící vztah postojů vůči něčemu. Postoje jsou často chápány jako druhy motivů.“*¹⁰

V současnosti s rozvojem IT technologií a celkovou globalizací se zdá, že do otázek potřeb a hierarchie hodnot dospívajících (nejen) velmi zasahuje populace. Změny v hodnotovém měřítku ovlivňují často pseudocelebrity, nebývalá propracovanost reklamního průmyslu, který pracuje se statistikami a daty, které má k dispozici internet,

⁸ KUČEROVÁ, Stanislava. Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy., 1996, S. 49

⁹ ČAČKA, Otto. Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika.; 2002; s. 340-348

¹⁰ ČÍŽKOVÁ, Jitka. Poznávání duševního života člověka 1997; s. 73

a mnoho dalších vlivů, které historicky nemají obdoby. Takové závěry se ovšem nabízí a věříme jim pouze, pokud nejdeme více do hloubky. Pod vším tím pozlátkem i současná generace touží po základních hodnotách, kterými je svoboda, přátelství, úspěch a samozřejmě láska. Láska má ovšem řadu podob:“ *nejzřetelněji se však projevuje jako touha po vlastnictví láska mezi pohlavími: milující člověk chce vytouženou bytost vlastnit bezpodmínečně a výlučně, chce mít stejně bezvýhradnou moc nad její duší i nad jejím tělem...*“¹¹

Samozřejmě hierarchie hodnot prochází neustále revizí, což je známkou duševního zrání a hledání moudrosti. Rozkrýt skutečné potřeby a hodnoty u současné generace je ovšem náročné právě s ohledem na deformaci IT prostředím. Právě virtuální realita, která nás dokáže zdánlivě nasýtit a naplnit i potřeby, které jsou reálně často nemožné naplnit, hraje silnou roli ve formování dospívající generace. Závislost na této virtuální realitě může být až patologická a často se odráží v reálném životě velmi negativními dopady.

Jaké potřeby a hierarchie hodnot mají dospívající s handicapem? V mnoha ohledech nejsou jiné než u zdravých jedinců. Právě výše zmiňované IT technologie mohou v některých případech dopady handicapu výrazně pozitivně ovlivnit. Je tedy vůbec nějaký rozdíl mezi zdravým jedincem a jedincem s postižením v otázce potřeb a hodnot během dospívání? Rozdíly se týkají zejména v okruhu hodnot, které jsou dotčeny, determinovány právě typem postižení. Zdravý člověk si své zdraví většinou neuvědomuje. Vnímá zdraví jako něco automatického a až s nástupem nemoci se jeho potřeby a hodnoty obracejí směrem ke zdraví. Potřeby handicapovaných jsou často eticky velmi silné a vztahují se k základním potřebám. Vývoj vědy obecně může nabídnout různá kompenzační řešení, které mohou velmi pomoci ke zkvalitnění života postižených.

¹¹ NIETZSCHE, Friedrich. Radostná věda 1996 s.45

1.4 SOCIALIZACE V KOLEKTIVU

Dospívající přejímá socializační pravidla a normy ze společnosti, v které vyrůstá, což názorně potvrzuje definice Macka: „*socializace je definována jako proces vývoje osobnosti v konkrétním materiálním a sociálním prostředí, které je charakteristické pro konkrétní společnost*“¹²

Vágnerová a Říčan ovšem společně upozorňují, že dospívající jsou k dospělým velmi kritičtí, obecně mají sklon ke vzdoru vůči autoritám. Pozice podřízenosti vůči dospělým vnímají silně negativně a pokud dospělý dospívajícího následně trestá, vnímají tento akt jako dehonestaci, ponížení (urážku).¹³

Sociální skupiny a následná socializace v kolektivu je velmi důležitý proces pro každého dospívajícího. Rodina v tomto ohledu ztrácí svoji dominantní úlohu vzhledem k mnohdy vyhraněnému a vymezujícímu generačnímu střetu (nadřazenost rodiče). Mezi formálními sociálními skupinami hrají hlavní roli školní kolektivy a kolektivy mimoškolních aktivit. Škola je důležitá zejména v souvislosti s následným sociálním zařazením, zatímco vrstevnická skupina mimoškolní je velmi důležitá pro emoční a sociální oporu a vlastní identifikaci jedince, upozorňuje Vágnerová.¹⁴

Celý proces je vlastně přípravou k dospělosti. Dospívající poznává nejen pozitivní dopady sociální interakce, ale často je vystaven také konfliktním situacím. Macek uvádí: „*Konflikty nevadí, když mají adolescenti pocit, že mohou svobodně vyjadřovat názory a že se na ně bere ohled*“¹⁵

Je nutné zmínit i to, že socializační proces na středních školách bývá někdy ovlivněn profesním zaměřením, které může znamenat absenci, či výrazný nepoměr chlapců a děvčat ve školním kolektivu. V takovém případě neformální a volnočasové socializační prostředí nabývá ještě většího významu. Týká se to například mnohých učňovských oborů, technických, gastronomických atp.

¹² MACEK, Petr, Adolescence 2003, s. 37

¹³ ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem 2006 s. 181, srov. VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie; 2005; s. 346

¹⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie; 2005; s. 347-348

¹⁵ MACEK, Petr, Adolescence 2003, s. 54

Socializace v kolektivu je pro dospívající s handicapem většinou mnohem náročnější a problematičtější než pro zdravé jedince. Samozřejmě, záleží na charakteru postižení. Je zde patrná závislost dosaženého stupně integrace (inkluze) dospívajícího s postižením na možnosti získání zkušeností souvisejících se socializací v kolektivu. Pokud postižení vyčlení pubescenta či adolescenta ze sociálního prostředí, vzdělává se distančně a nemá možnost začlenění se do širšího kolektivu vrstevníků, často se tento nedostatek projeví na socializačních schopnostech a dovednostech. IT technologie jsou opět vítaným pomocníkem, ale nejsou plnohodnotnou náhradou.

2 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

2.1 VLIV SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ NA ADOLESCENTA

Pokud se budeme podrobně zabývat vlivem sociálního prostředí na dospívajícího je nutné z formativního pohledu rozlišovat mikroprostředí, mezoprostředí a makroprostředí. Mikroprostředím je myšlena rodina, spontánní skupinka dospívajících atp. Mezoprostředím rozumíme například oblast, region, kde jedinec žije a makroprostředím je myšlený stát, širší kulturní oblast... Toto rozdělení vnímá jako klíčové ve své knize Dunovský, který ovšem současně dodává, že dominantní vliv má vždy rodina.¹⁶

Vliv sociálního prostředí je ovšem velmi komplikované a strukturované na mnoha vzájemně souvisejících rovinách. Zajímavý postřeh v souvislosti se socializací ve školním prostředí přináší Kon: „*Pro adolescenta je důležité, aby neplnil pouze neurčitou sociální roli, ale roli takovou, která by odpovídala jeho individualitě. Adolescent chce, aby struktura pracovních vztahů ve třídě maximálně odpovídala struktuře vztahů interpersonálních. To však není vždy možné.*“¹⁷

¹⁶ DUNOVSKÝ, J. Sociální pediatrie, s. 265.

¹⁷ KON, Igor Semenovič, Kapitoly z psychologie dospívání 1986, s. 86

Dle Kona profituje jedinec ze sociálního prostředí hned v několika ohledech:

- **Informační kanál** – prostřednictvím vrstevníků se dostává dospívající k informacím a zdrojům informací, které dospělí neznají, nezajímají je, nebo je z různých důvodů nechtějí dětem předat.
- **Meziosobní vztahy** – „skupinové hry“ mezi dospívajícími učí přítomné nutné návyky, schopnost podřídit se, ale současně dokázat hájit své zájmy a práva. Nutné zmínit také soutěživost, kterou nelze v rodinném kruhu řádně rozvíjet.
- **Emocionální kontakt** – skupinová příslušnost, solidarita, kamarádská pomoc. To vše poskytuje důležitý pocit emociální spokojenosti. Důležité je získat si respekt a lásku vrstevníků (rovnocenných osob).¹⁸

Kon ve svém výčtu přímo nezmínil rozvoj komunikativních schopností, které jsou klíčové nejen z profesního, ale také z osobního pohledu. Komunikace je klíčovou dovedností a základním předpokladem pro rozvoj mezilidských vztahů na všech úrovních. V rámci rozsahu pojmu komunikace je myšleno celé spektrum verbálních i neverbálních složek, které společně vytvářejí interpersonální vztahy formální i neformální. *„V tomto procesu dochází k nejrozličnějším chybám a zkreslením. To potom bývá na závadu nejenom vzájemným vztahům, ale i výkonnosti daného seskupení. Slabiny v komunikaci se mohou vyskytovat na všech úrovních řízení.“*¹⁹

Vliv sociálního prostředí na formování osobnosti a získání mnoha klíčových kompetencí je očividný. Úplná rodina, kvalitní a vyvážený kolektiv vrstevníků hraje významnou roli v tomto edukačním procesu. Dospívající osoba s handicapem, s postižením, potřebuje toleranci okolí a pomoc zejména, pokud charakter postižení determinuje komunikaci či jinak negativně ovlivňuje plnou inkluzi ze sociálního hlediska. Sociální složky se snaží v tomto směru působit na společnost a rozvíjet etické a mravní zásady, které jsou základem pro maximální sociální integraci jedince s handicapem.

¹⁸ KON, Igor Semenovič, Kapitoly z psychologie dospívání 1986, s. 83-84 (parafráze)

¹⁹ KLAPÁČ, Michal, Psychologie v praxi 1994 s.20

Také v tomto punktu musí být zmíněný moderní svět IT prostředí internetu, který působí na celou dospívající generaci a ovlivňuje emocionální a sociální interakci. Osoba s postižením, které jí nedovolí navštěvovat své kamarády a vrstevníky, má tedy k dispozici historicky zcela nový, moderní nástroj.

2.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ PROSTŘEDÍ

Sociálně patologickým prostředím se může stát jakékoli nám známé prostředí jako je rodina, škola, zaměstnání, volnočasové skupiny, sociálně kulturní prostředí... Toman tvrdí:“ *každé prostředí, každý jev, má svoji patologickou variantu, například rodina – rozvrácená rodina, zaměstnání – ztráta zaměstnání.*“²⁰

Pro potřeby této práce si toto téma musíme zúžit a zaměříme se na patologické prostředí v návaznosti na školní problematiku. Dále bude vynechána problematika romského prostředí, protože samo o sobě nemusí nutně být v souvislosti s patologickým prostředím, ačkoli statisticky bychom mohli vést na toto téma diskusi. „*V otázce výchovy romských žáků i studentů, ale také ve snech andragogů o úspěšnosti jejich metod výchovy a vzdělávání dospělých, má toto dilema, přiznejme si to otevřeně, často i své etnocentrické konsekvence.*“²¹

Nejdůležitějším sociálním prostředím pro zdravý vývoj jedince je samozřejmě rodina. Rodina ovšem může být také zátěží, stát se zdrojem psychických problémů, může se podílet na vzniku psychosociálních poruch. Souvisí to s problémem dysfunkce rodiny, neschopností některých rodičů řádně pečovat o děti... Problémem bývají neúplné rodiny, náhradní rodiče. Tyto závažné patologické problémy lze shrnout jako poruchy rodičovské role. Tyto jevy lze třídit:

- Rodiče se o své dítě nemohou starat

²⁰ TOMAN, Jan, Přednáška 9.10.2021 UJAK

²¹ BALVÍN, Jaroslav, Teorie výchovy a vzdělávání pro oblast sociální pedagogiky a andragogiky 2013 s.11

- Rodiče se o své dítě neumějí starat
- Rodiče se o své dítě nechtějí starat
- Rodiče se o své dítě starají nadměrně a hyperprotetivně²²

Rodin, které vykazují znaky sociálně patologického prostředí, je v naší populaci přibližně 15 %.²³ Takové vysoké procento je alarmující, ale pokud bychom si kladli otázku, proč tomu tak je, a hledali kořenové příčiny, dostali bychom se až na pole filosofie. Pro nás je podstatné, že statisticky v každé školní třídě máme hned několik žáků z rodiny se znaky sociálně patologického prostředí.

Druhým prostředím, na které se zaměříme, a které může za určitých okolností na dospívajícího žáka působit jako sociálně patologické prostředí, je školní třída. „*Deviantní a patologické jednání vzniká ve vztahu ke společnosti.*“²⁴ Tento fakt je klíčový k pochopení vzniku sociálně patologických jevů ve škole, jde o obraz společnosti. Aby škodlivé prostředí mohlo vzniknout, musí být ve třídě určitý typ žáků, kteří se na patologickém prostředí aktivně podílí (volí chování mimo společenské normy).²⁵ Druhým faktorem je práce učitelů a vychovatelů, od kterých se předpokládá aktivní postup a monitorování sociálních vztahů ve třídě. Třetím navazujícím faktorem je nastavení systému, tedy jak může škola s žáky, kteří narušují sociální klima ve škole, naložit. Možnosti jsou velmi omezené a svazující.

Dlouhodobý pobyt v sociálně patologickém prostředí je devastující pro každého jedince. Psychický tlak může být velmi zatěžujícím faktorem. Pokud se v takovém toxickém prostředí ocitne dospívající s handicapem, může být dopad ještě fatálnější. „*Sebevražedné jednání je nejčastěji motivováno únikem ze zátěžové situace, kterou není dotyčný jedinec schopen zvládnout jiným způsobem. Zátěž, ve které se jedinec aktuálně nachází, se mu*

²² FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří, Sociální patologie 2014 s.156-157

²³ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří, Sociální patologie 2014 s.158-159

²⁴ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří, Sociální patologie 2014 s.29

²⁵ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří, Sociální patologie 2014 s.30

zdá bezvýchodná, bez další perspektivy.“²⁶ Případy, kdy se dospívající s handicapem v důsledku sociálně patologických jevů odhodlá až ke krajnímu řešení, musí být pro odborníky jasným signálem, že došlo k selhání systému nebo hned několika jednotlivců.

2.3 PODPORA STÁTU PRO ŽÁKY ZE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉHO PROSTŘEDÍ

Pokud se dospívající žák ocitne v sociálně patologickém prostředí, je potřeba mu poskytnou náležitou pomoc. Samozřejmě prvním krokem je zjištění, identifikace patologické situace. V první linii profesionálů, kteří se setkávají s průvodními jevy patologického prostředí, jsou pedagogičtí pracovníci na všech úrovních. Symptodem může být zhoršení prospěchu, problematické chování, stopy po násilí, stavy související s požitím návykových látek, ale například také obrázek v rámci výtvarné výchovy či obsah slohové práce.

Stát samozřejmě nemůže a nesmí dítě v sociálně patologickém prostředí nechat bez pomoci. Legislativní a právní systém vycházející z Listiny základních práv a svobod a dalších dokumentů mezinárodní důležitosti zajišťuje práva a povinnosti související se zajištěním všech potřeb dětí nacházejících se v sociálně patologickém prostředí.

Přímým nástrojem sociální ochrany dětí je v první řadě Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Jde o státní orgán, který má přidělené postavení dle zákona č.355/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. „*Tento zákon upravuje sociálně-právní ochranu dětí a zaopatření zletilých nebo plně svéprávných fyzických osob po zániku pěstounské péče nebo ústavní výchovy.*“²⁷

V rámci sociální politiky státu, kdy objektem je dospívající žák, postupuje stát v souladu se základními principy sociální politiky:

²⁶ FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří, Sociální patologie 2014 s.60

²⁷ § 1 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí – znění od 01.02.2022

- Princip sociální spravedlnosti
- Princip solidarity
- Princip subsidiarity
- Princip participace
- Princip ekvivalence²⁸

Cílem je vytvoření lidsky důstojných podmínek života pro dospívající, kteří se nachází v sociálně patologických podmínkách, a zajištění rovných příležitostí.²⁹ Vedle různých neziskových organizací, spolků apod. musí hrát hlavní roli stát. Jaká je účast státu v sociální politice? V současnosti musíme vnímat stát nejen jako politickou instituci, ale také jako právní a sociální. Stát disponuje značnými prostředky k naplnění základních potřeb a principů sociální politiky. Nezbytnost účasti státu pramení z mnoha klíčových skutečností. Například je v zájmu státu odstraňovat nežádoucí nerovnosti a nese odpovědnost za vytváření prosperující společnosti.³⁰

Souhrnem lze říci, že pokud se dospívající žák ocitne v tíživém sociálně patologickém prostředí, dostane se mu ze strany státu náležitě pomoci. Samozřejmě, že stát přichází na řadu až v momentě, kdy jsou vyčerpané jiné možnosti v souladu s principem subsidiarity. Dlouhodobým cílem je, aby k těmto situacím docházelo v minimálním množství, a proto vznikají také preventivní programy. Například Strategie sociálního začleňování 2021–2030.³¹ *„Strategie sociálního začleňování 2021–2030 (dále jen “Strategie”) je národní dokument zastřešující v rámci území České republiky (dále jen „ČR“) hlavní oblasti významné pro sociální začleňování osob sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených; materiál pokrývá také oblasti boje s chudobou a sociálním*

²⁸ KREBS, Vojtěch, Sociální politika 2010 s.27-39

²⁹ KREBS, Vojtěch, Sociální politika 2010 s.40

³⁰ KREBS, Vojtěch, Sociální politika 2010 s.73-74

³¹ MPSV – dokumenty – Strategie sociálního začleňování 2021–2030

*vyloučením a stanovuje prioritní témata sociálního začleňování a jeho financování ze zdrojů ČR i Evropské Unie (dále jen „EU“).*³²

2.4 PODPORA STÁTU PRO ŽÁKY ZE SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÝMI POTŘEBAMI

Podpora státu pro žáky ze speciálně pedagogickými potřebami vychází ze základních principů humanity, sociální politiky a je ošetřena legislativně. Hučík připomíná důležitý fakt: *„vztah majoritní společnosti k osobám s handicapem se historicky dlouhodobě vyvíjel pod vlivem různých myšlenkových proudů, filosofických názorů v jednotlivých kulturách a historických obdobích.“*³³ Je důležité si uvědomit, že současná podpora státu je závislá na mnoha faktorech, které se mohou rychle změnit k lepšímu i horšímu v závislosti na vývoji společnosti. V tomto směru je zásadní Vyhláška č. 27/2016 Sb. Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. *„Tato vyhláška upravuje pravidla vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání žáků uvedených v § 16 odst. 9 zákona a vzdělávání žáků nadaných.“*³⁴

System podpurných opatření státu pro žáky ze speciálně pedagogickými potřebami vychází z Individuálního vzdělávacího plánu, který je strukturovaný a připravený

³² MPSV Strategie sociálního začleňování 2021–2030 s.3

³³ *„Vztah majoritnej spoločnosti k osobám s rôznym zdravotným znevýhodnením sa dlhodobo vyvíjal pod vplyvom rôznych myšlienkových prúdov, filozofických názorov alebo ideologických smerov v jednotlivých kulturách a historických obdobiach.“* („Vztah majoritní společnosti k osobám s různým zdravotním znevýhodnění se historicky dlouhodobě vyvíjel pod vlivem různých myšlenkových proudů, filosofických názorů v jednotlivých kulturách a historických obdobích.“ – volně přeloženo aut.) HUČÍK, Ján, *Osoby s mentálnym postihnutím a spoločnosť* 2013 s. 18.

³⁴ § 1 odst. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných – znění od 01.01.2021

poskytnout dospívajícímu dítěti celou řadu podpůrných opatření. Tato opatření a pomoc souvisí s programem a snahou o inkluzi. Jedním z velmi rozšířených podpůrných prostředků je například pedagogický pracovník asistent pedagoga.

„Asistent pedagoga poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáka či žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rozsahu podpůrného opatření. Asistent pedagoga pomáhá jinému pedagogickému pracovníkovi při organizaci a realizaci vzdělávání, podporuje samostatnost a aktivní zapojení žáka do všech činností uskutečňovaných ve škole v rámci vzdělávání, včetně poskytování školských služeb.“³⁵

Důležitá je v tomto směru přesná a úplná diagnóza, aby státní podpůrné prostředky byly vynaloženy řádně a dokonale. Nesmí vzniknout situace, kdy by se handicapovanému nedostalo řádné opory ze strany státu, ale ani opačná situace, zneužívání státní pomoci tam, kde ji není třeba.

3 PODPŮRNÉ PILÍŘE ZŠ

3.1 VÝCHOVNÝ PROGRAM

Hlavním a přímým výchovným programem, který má za cíl připravit žáka na budoucí životní etapy, je samostatný předmět Volba povolání. Tento předmět provází žáky osmých a devátých tříd. Metodický portál RVP.CZ definuje předmět takto:

„Cíle předmětu Volba povolání

Předmět Volba povolání si klade za cíl vypěstovat u žáků dovednosti nezastupitelné při rozhodování o důležitých životních krocích a při plánování vlastní budoucnosti. Výrazněji se zaměřuje na utváření a rozvíjení těch praktických dovedností a žádoucích osobních vlastností žáků, které jsou předpokladem pro jejich budoucí úspěšné začlenění do

³⁵ § 5 odst. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných – znění od 01.01.2021

*pracovního života. Přípravuje žáky na přechod ze základní školy na školu střední a do zaměstnání, učí je přebírat osobní zodpovědnost za vlastní rozhodování a bez negativních důsledků přecházet z jedné životní fáze do druhé, rozvíjí jejich samostatnost při rozhodování a upevňuje jejich adaptační schopnosti v nezvyklých životních situacích.*³⁶

Cílem této přípravy je získání mnoha klíčových kompetencí související s volbou SŠ a následně profesní dráhy. Obsahem je tedy například schopnost sebepoznání, adaptace na životní změny, možnosti absolventa základní školy a mnoho dalších.³⁷

Žáci se znevýhodněním s handicapem mohou využít v rámci základní školy pomoc dalších odborníků. Patří mezi ně školní psycholog, speciální pedagog, výchovný poradce, sociální psycholog, kterého Laca opisuje: *„jde o profesionálního pracovníka, který řídí a organizuje výchovný proces na profesionální úrovni a působí na děti, mládež a dospělé žádoucím směrem a optimálně s cílem jejich rozvoje.*“³⁸ Za povšimnutí stojí zmínka o dospělých, tedy rovněž práce s rodiči žáků je mnohdy velmi žádoucí. Závěrem musím bohužel konstatovat skutečnost, že ne všechny základní školy disponují všemi zmíněnými specialisty.

³⁶ HORSKÁ, Viola. Zařazení učiva předmětu Volba povolání do nových ŠVP základních škol – aktualizovaná verze. NPI 2008

³⁷ HORSKÁ, Viola. Zařazení učiva předmětu Volba povolání do nových ŠVP základních škol – aktualizovaná verze. NPI 2008

³⁸ „Vo všeobecnosti povedané, ide o profesionálneho pracovníka, ktorý riadi a organizuje výchovný proces na profesionálnej úrovni a pôsobí na iné deti, mládež i dospelých v smere žiaducich optimálnych osobnostných cieľou ich rozvoja.“ – (doslovně přeloženo aut.) LACA, Slavomír, Sociálna pedagogika 2019 s. 146

3.2 EXTERNÍ PROGRAMY

Externí programy základních škol, které by svým zaměřením pomáhali žákům s volbou střední školy a připravovaly je na změny vzdělávací a výchovné, nejsou centrálně řízené a závazné. Často bývají organizovány ve spolupráci s regionálními zaměstnavateli, tedy firmami hledající mladé zaměstnance, úřady práce a dalšími subjekty.

Žáci si na podobných akcích mohou udělat základní představu a získat rozhled ohledně dalších možnostech vzdělávání v příslušném regionu. Vedle těchto akcí je možné využít různé informační portály. Jeden z hlavních nabízí přímo Národní pedagogický institut (NPI). Návštěva podobné akce je samozřejmě důležitá nejen pro samotného žáka, ale také pro rodiče, kteří se také podílí na formování názoru a následném výběru střední školy samotným žákem. Nad rámec podpůrných programů lze samozřejmě využít i dalších expertů. Například kariérové poradenství. *„Vědomí, že několik hodin věnovaných poradenství může změnit život jedince, je pro kariérodního poradce vzrušující výzvou. Existuje více druhů poradenství, například poradenství osobnostní, krizové a psychoterapie, avšak málo poradenských situací může mít tak dalekosáhlé důsledky jako kariérodní poradenství“*³⁹

Pro dospívajícího s handicapem je výběr povolání a dalšího studia často extrémně náročný. Podpůrné pilíře základních škol jistě v tomto případě nemohou poskytnout náležitou oporu. Je bezpodmínečná spolupráce mnoha specializovaných odborníků (lékař, psycholog, speciální pedagog...).

³⁹ VENDEL, Štefan. Kariérodní poradenství, 2008 s.17

4 PODPŮRNÉ PILÍŘE SŠ

4.1 ŠKOLNÍ PSYCHOLOG A VÝCHOVNÝ PORADCE

Školní psycholog a výchovný poradce mají celou řadu specifických funkcí, které lze souhrnně označit jako poradenské služby. Efektivita a význam jejich práce může při vzájemné spolupráci vytvářet výhodnou synergii směrem k žákům i pedagogickému sboru.

O tom, zda škola bude mít školního psychologa, rozhoduje v plné míře ředitel školy. Také kvalita práce školního psychologa se odvíjí od představ a požadavků na tuto roli od ředitele školy.⁴⁰ Podobně jako školního psychologa, také výchovného poradce vybírá ředitel školy. Rozdíl je v tom, že výchovný poradce je v první řadě učitel a pouze část úvazku se vztahuje k poradenské činnosti.

Legislativně jsou obě funkce řešeny: Vyhláška č. 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.⁴¹

V rámci poradenských aktivit je obvykle úkolem těchto pracovníků také spolupráce se základními školami ve svém regionu ve smyslu vzájemné kooperace při volbě dalšího vzdělávání pro žáky posledních ročníků ZŠ. Často jde o pořádání přednášek přímo na vybraných základních školách, prezentace a pozvánky na Dny otevřených dveří (DOD) apod. Tyto aktivity generují pro žáky i rodiče potřebné praktické informace nutné ke kvalitnímu výběru školy. Výhodou je, že zejména výchovný poradce zná velmi dobře zázemí školy, kterou reprezentuje. Může rodičům i žákům přímo poradit, případně kontaktovat třetí osoby z řad pedagogických pracovníků školy. Tyto zmíněné přednosti jsou důležité i při hledání školy pro dospívajícího žáka s handicapem. Specifičnost omezení a případné determinace při studiu je nutné detailně zhodnotit.

⁴⁰ ZAPLETALOVÁ, Jana, Úvod do školní psychologie: Psycholog na škole. NPI 2013

⁴¹ Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – znění od 01.01.2021

4.2 EXTERNÍ PROGRAMY PRO ZÁJEMCE O STUDIUM

V rámci externích programů obvykle spolupracuje více středních škol v rámci regionu. Vznikají tak velmi důležité projekty zaměřené na prezentaci a zaměření oborů jednotlivých středních škol. Tyto akce nebývají nahodilé, ojedinělé, většinou mají dlouholetou tradici a základní školy posílají na tyto akce výpravy žáků posledních ročníků.

Tyto akce monitoruje i regionální tisk, který s předstihem inzeruje tyto aktivity a zajišťuje nadstandardní propagaci. Se zájmem se můžeme setkat také ze strany místních firem a dalších zaměstnavatelů, kteří se mnohdy na akci sponzorsky podílí. Součástí akcí bývají i pozvánky na interní akce jako jsou Dny otevřených dveří, kulturně společenské akce žáků, školní sportovní akce apod.

Celý výčet aktivit středních škol napomáhá vykreslení celkového obrazu dané školy. Návštěvník tak získá rámcovou představu o kvalitě výuky, zázemí, mimoškolních aktivitách atd.

Důležité informace mohou čerpat i žáci s handicapem a jejich rodiny, které řeší i bezbariérový přístup, schopnost a ochotu školy nastavit individuální přístup. Tolerance, empatický přístup, zdravé školní klima a zajištění všech potřebných a dostupných pomocných prostředků pro dospívajícího s postižením je jedním z klíčových faktorů při výběru střední školy.

5 SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ CENTRA

5.1 ŠKOLSKÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ (ŠPZ)

5.1.1 SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ CENTRA (SPC)

Činnost speciálně pedagogických center (a dalších školských poradenských zařízení) upravuje Školský zákon č. 561/2004 Sb., Vyhláška č. 73/2005 Sb. a její novela Vyhláška

č. 147/2011 Sb., zejména pak Vyhláška č. 72/2005 Sb. a její novela Vyhláška č. 116/2011Sb.⁴²

SPC se dělí podle typu zaměření, poskytuje své služby žákům případně jejich zákonným zástupcům:

- s vadami řeči
- se zrakovým postižením
- se sluchovým postižením
- s tělesným postižením
- s mentálním postižením
- poruchami autistického spektra
- hluchoslepým
- s více vadami (kombinované vady)⁴³

Rozsah péče a poradenské činnosti SPC je legislativně vymezena Vyhláškou č. 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Rozsah služeb, které SPC v souladu s vyhláškou nabízí a poskytuje, je veliký. Komplexní diagnostika, konzultace se zákonnými zástupci, zpracování plánů pro IVP (individuální vzdělávací plán) a mnoho dalších služeb. Pro účely této práce je klíčové kariérové poradenství. Dospívající žáci s handicapem tedy vedle výše zmíněných možností mohou využít při volbě vhodné SŠ poradenské služby SPC. V principu by mělo být cílem vybrat takovou školu, kterou zvládne i dospívající s handicapem a která bude současně maximalizovat integraci, inkluzi postiženého ve společnosti. Škola dostane následně od SPC IVP, které je postaveno pro maximální naplnění nutných vzdělávacích potřeb dospívajícího žáka s handicapem.

⁴² NPI RVP.CZ Speciálně pedagogické centrum

⁴³§ 6 vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – znění od 01.01.2021

5.1.2 PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÁ PORADNA (PPP)

Činnost pedagogicko-psychologických poraden upravuje Školský zákon č. 561/2004 Sb., Vyhláška č. 73/2005 Sb. a její novela Vyhláška č. 147/2011 Sb., zejména pak Vyhláška č. 72/2005 Sb. a její novela Vyhláška č. 116/2011Sb.⁴⁴

PPP zpravidla vyhledávají zákonní zástupci dítěte sami, případně na doporučení pedagoga a podobně. Zpravidla bývá iniciátorem zhoršený prospěch, potíže s chováním a další indicie, které poukazují na potíže vzdělávacího a výchovného procesu. PPP pracuje jako tým tvořený sociálním pracovníkem, speciálním pedagogem a psychologem.

45

Návštěva v PPP nemusí být nutně v souvislosti s nějakým handicapem samotného dítěte. Může být odhalena šikana nebo jiný sociálně patologický jev, závislost na návykových látkách. Mezi jevy, které mohou přivést dítě do PPP, ale může patřit změna prostředí, krize v rodině...

Rozsah péče a poradenské činnosti PPP je obdobně jako u SPC legislativně vymezen Vyhláškou č. 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Výstupem PPP z pozice pedagogických pracovníků je zpráva, která tvoří základ pro IVP. Tento dokument je pro učitele závazný.

PPP se podílí také na preventivních programech na školách, kdy cílem je samozřejmě obtížným situacím předcházet. Mezi standardní činnosti patří také kariérové poradenství, které lze výhodně využít při volbě SŠ s ohledem na rozsah potíží a v souladu s širším kontextem včetně stavu rodiny, sociálního prostředí apod.

⁴⁴ NPI RVP.CZ Speciálně pedagogické centrum

⁴⁵ NPI RVP.CZ Speciálně pedagogické centrum

5.2 STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE (SVP)

SVP jsou další důležitou součástí preventivně výchovnému systému péče o děti a dospívající. Zaměřením a hlavním cílem je prevence negativního chování dětí, odstraňování či minimalizování poruch chování a nežádoucích jevů v sociálním vývoji. *„Střediska jsou tedy jednou z forem pomoci dětem, žákům a studentům, jejich rodinám, školám a školským zařízením. Nenahrazují jiná školská výchovná a poradenská pracoviště, ale naopak jejich služby doplňují a zároveň s dalšími zařízeními preventivně výchovné, poradenské a terapeutické péče většiny resortů spolupracují. Jejich úkoly a poslání jsou nově formulovány v „Metodickém pokynu k organizaci činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež a stanovení výše úhrady za stravování a ubytování podle § 16 odst. 3 zákona č. 109/2002 Sb.“⁴⁶*

Na rozdíl od PPP a SPC nabízí SVP nejen ambulantní péči, ale také celodenní či internátní pobyt, obvykle v rozmezí několika měsíců. Na některé víkendy může jet klient domů. Během pobytu plní žáci povinnou školní docházku. K SVP se bohužel váží předsudky (je to past'ák, kam se zavírají nezvladatelné děti). Obrátit se na centra SVP může kdokoli, pakliže cítí, že se dítě dostává do potíží s chováním, které samo ani v rámci rodiny a školy nelze běžnými postupy zvládnout. Podnět, upozornění může také podat škola či OSPOD.

⁴⁷

V některých případech služby střediska klientovi může řešit soud dle § 17 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních.⁴⁸

Intervence SVP může být prospěšná nejen pro klienta samotného, ale někdy dochází i k odstranění sociálně patologických jevů ze školních kolektivů, a to v případě, kdy

⁴⁶ Národní ústav pro vzdělání, STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE (SVP)

⁴⁷ SVP Domažlice

⁴⁸ § 17 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních – znění od 01.01.2014

klient je tím iniciátorem nebo jedním z iniciátorů škodlivého chování. Důležitá je opět spolupráce s dalšími složkami. (OSPOD, PPP...)

5.3 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVIŠTĚ (ŠPP)

Školní poradenské pracoviště je nedílnou součástí každé ZŠ, SŠ a VOŠ v ČR. Povinnost zřídit ŠPP vychází z platné legislativy: Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).⁴⁹

Přesné specifikace ŠPP definuje Vyhláška č. 72/2005 Sb. Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.⁵⁰

Pracovníky ŠPP můžeme rozdělit na:

- **povinné**
 - výchovný poradce
 - školní metodik prevence

- **nepovinné**
 - speciální pedagog
 - školní psycholog
 - sociální pedagog (sociální pracovník)

Ředitel školy má kompetence k přijímání a delegování pracovníků ŠPP. V otázce nepovinných pracovníků záleží na velikosti školy, regionu a dalších okolnostech. ŠPP spolupracuje samozřejmě úzce s dalšími složkami jako je PPP, SPC, OSPOD...

Hlavním úkolem **Výchovného poradce** jsou:

⁴⁹ § 16 zákona č. 561/2004 Sb. školský zákon – znění od 01.02.2022

⁵⁰ § 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – znění od 01.01.2021

Otázky ohledně volby povolání a kariérové poradenství, příprava podkladů a distribuce informací týkající se žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zprostředkování diagnostiky atd.

Školní metodik prevence řeší:

Prevenici škodlivého a sociálně patologického chování, zpracování a záchyt signálů indikující rizikové chování, individuální práce s problémovými žáky ve smyslu sociálních problémů, potíží s návykovými látkami apod. Poradenskou službu mohou využít také zákonní zástupci.⁵¹

Rozsah práce a zaměření nepovinných pracovníků koordinuje ředitel školy dle vlastního uvážení. Podpora může směřovat také směrem k pedagogickým pracovníkům. V otázce problematiky přechodu žáka ze ZŠ na SŠ má základní kompetenci výchovný poradce.

V případě dospívajícího s handicapem je vhodné, pokud je to možné, aby výchovný poradce zvážil situaci společně se školním psychologem, odborníky z SPC a dle potřeby s dalšími specialisty (lékař, psychiatr, neurolog...). Mezioborová spolupráce je v tomto případě na místě.

6 SVÉPOMOCNÉ SKUPINY

Svépomocné skupiny nepatří mezi státní instituce. Nedisponují pravidelnými příjmy ze státní pokladny, tedy nezatěžují rozpočet státu. Z obecného hlediska jde o jakékoli společenství lidí, kteří mají společné zájmy, řeší podobné problémy zásadního charakteru. Nemají pevnou strukturu a liší se v mnoha směrech. Pojem svépomocná skupina je velmi široký a obsáhlý. Tyto skupiny v zásadě vznikaly historicky odnepaměti.

V souvislosti se zaměřením této práce je nutné určité vymezení. Pozornost bude zaměřena výhradně a pouze na svépomocné skupiny, jejichž hlavním působením jsou děti s postižením a jejich rodiny.

⁵¹ § 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – znění od 01.01.2021

6.1 SVÉPOMOC – SVÉPOMOCNÁ SKUPINA

Vzhledem k podstatě této práce nebudeme pod pojmem svépomoc hledat žádnou právní formu ani přísně vědeckou definici v rámci odborné terminologie. Své – pomoc ponecháme v obecné rovině, tedy pomoci sami sobě. Z hlediska svépomocné skupiny jde o vzájemnou pomoc mezi členy daného společenství.

Mohlo by se zdát, že na našem území svépomocné skupiny začaly působit až po roce 1989. Svépomocné skupiny nalézáme samozřejmě na našem území napříč celou historií, ovšem až po pádu režimu, kdy mohou žádat o různé dotace a finanční podpory, jsou oficiálně registrovány. Přesto často stojí na okraji zájmu společnosti. Příčinou mohou být i nepříznivé konotace neziskového sektoru díky nátlakové agresivní politice některých skupin.

6.2 ZÁKLADNÍ RYSY SVÉPOMOCNÝCH SKUPIN

Sounáležitost, pocit bezpečí, rodinná atmosféra, vzájemná pomoc. Vše jmenované, a ještě více, mohou poskytnout členům svépomocné skupiny. Pro osoby z nefunkčních rodin nebo osoby osamělé může svépomocná skupina představovat rodinu. Naplňování emočních a sociálních potřeb je další z hlavních rysů, které mohou představovat zejména pro sociálně izolované jedince významný prvek.

Členové si poskytují vzájemně zpětnou vazbu, sdílejí své problémy a společně hledají řešení. Nepsaným pravidlem mnohých svépomocných skupin je mlčenlivost směrem vně skupiny. Souvisí to s citlivostí a intimitou některých řešených problémů a témat. Striktně je toto pravidlo dodržováno například ve skupině Anonymní alkoholici, jak autorovi této práce sdělil člen této organizace.

Někdy mívá vzájemné posezení členů charakter a účinek terapeutický. Ať již spontánně nebo záměrně. Příznačným rysem se také jeví fakt, že člen skupiny může být tím, kdo pomáhá, i tím, kdo pomoc přijímá. Postavení všech členů bývá zpravidla rovnocenné.

Nelze opomenout společné plánování akcí různého charakteru. Počínaje sportovními a kulturními aktivitami a konče oslavami narozenin, svátků, výročí a jiných významných okamžiků.

6.3 TYPY SVÉPOMOCNÝCH SKUPIN

Svépomocné skupiny, podobně jako jiné společenské skupiny, lze dělit podle různých kvantitativních i kvalitativních charakteristik. Pro účely této práce zúžíme rozdělení pouze na některá zajímavá kritéria.

Kvantitativní hlediska jsou zřejmá. Známe malé lokální svépomocné skupiny, jejichž aktivita nepřesahuje zpravidla perimetr regionu. Na opačném pólu se nachází mezinárodní svépomocné skupiny, které již z podstaty věci musí mít určitý stupeň řízení a organizace. Mohou být napojeny na další instituce, například církevní řády, které se zabývají charitou a dobrodiním. Zatímco nadnárodní velké skupiny vznikají ze základních společenských potřeb, malé často sanují nedostatečné plnění určitých potřeb v různých oblastech a regionech ze strany státu.

V rámci rozvoje IT technologií se objevuje nové, ale aktuální rozdělení skupin. Na jedné straně tradiční setkávání členů, proti které stojí skupiny internetové. Internet je fenomén, které zasáhl také svépomocné skupiny, nelze se tomuto trendu divit. Intenzitou prožitku vzájemnosti a sounáležitosti určitě internetové skupiny nemohou nikdy dosáhnout naplnění, ale například pro postižené, kteří jsou omezeni v pohybu potažmo cestování, představují internetové skupiny velkou pomoc. Zmírňují pocit sociální izolace a pomáhají vytvořit přátelství a vazby na celý život.

Je možné sledovat a rozdělit svépomocné skupiny podle cíle, ke kterému směřují. Výše zmínění Anonymní alkoholici například usilují o změnu chování, návyku, svých členů. Tuto práci zajímají ale primárně skupiny, kdy členy spojuje společná obtížná, tíživá situace, která se přímo týká výchovy a zaopatření dětí s postižením. Členy jsou často celé rodiny. Všichni členové se navzájem dobře znají.

6.4 VÝZNAM SVĚPOMOCNÝCH SKUPIN PRO DĚTI S POSTIŽENÍM

V úvodu hledání významu svépomocných skupin pro děti s postižením je nutné zmínit, že potřeba pomoci v rámci svépomocných skupin takto zaměřených se dotýká většinou také rodičů. Okamžik, kdy se do rodiny narodí dítě s postižením, znamená obrovský šok pro rodiče. Vyvstane množství otázek, které jsou pro rodiče nové, neznámé. Pocity bezradnosti a emocionálního vypětí.

Svépomocná skupina může představovat v tento okamžik záchranný kruh, který v sobě skýtá pocit naděje a tolik potřebné pomoci. Jde o uzavřený kruh. Pouze rodiče, jež se dobře orientují v dané problematice, sami jsou v dobré psychické kondici a tvoří úplné harmonické páry, mohou řádně naplňovat všechny potřeby dítěte s postižením.

Rodiny prožívají podobné osudy, řeší podobné problémy, ale každý tyto okamžiky prožívá jinak, mírně či více odlišně. Tato diferenciací skupinu obohacuje a nabízí na stejnou věc rozdílné pohledy, myšlenky a východiska. Prohlubují se vzájemná pouta mezi členy. Dítě s postižením, které může mít problém se začleněním do intaktní společnosti, může ve svépomocné skupině dosáhnout tolik potřebného pocitu integrace a identifikace.

Nutné je zmínit také princip nezištnosti, který přímo nepřináší benefit pro děti s postižením z pohledu zaměření této práce, ale význam a důsledky jsou značné. Pro rodiny představuje péče o dítě, případně děti s postižením značnou finanční zátěž. Služby profesionálů mohou tedy být pro mnohé nedostupné, zejména proto, že bývají státem nehrazené. Jako příklad mohu uvést NAUTIS. Oproti tomu v rámci svépomocných skupin si lidé vzájemně pomáhají bez nároku na finanční odměnu.

Na základě klíčových poznatků získaných v teoretické části v souvislosti s reliabilitou a validitou byla zvolena kombinace dvou vědeckých výzkumných metod. První je kvantitativního charakteru, dotazníkové šetření směřující na pedagogické pracovníky. Následuje výzkum tří záměrných kazuistik, tedy kvalitativní výzkumná metoda. Analýza a následná syntéza obou zvolených metodologických postupů v rámci rozsahu bakalářské práce zajišťuje přiměřenou přesnost a pravdivost získaných poznatků.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 VLASTNÍ VÝZKUM

7.1 CÍL VÝZKUMU

7.1.1 HLAVNÍ CÍL

Hlavním cílem výzkumné části této bakalářské práce je v první řadě zmapovat funkčnost školského systému ve smyslu poskytnutí maximální opory žákům s handicapem během procesu přechodu ze základní školy na školu střední. Primárně akcentujeme pozornost na systém kariérního poradenství v rámci škol a školských poradenských zařízení. Součinnost těchto pracovišť s žáky a jejich rodinami.

7.1.2 VEDLEJŠÍ CÍLE

- Angažovanost speciálně pedagogických center při pomoci žákům s handicapem vybrat vhodnou střední školu s ohledem na determinanty související s postižením.
- Součinnost kariérního poradenství základních a středních škol s rodinami a žáky s handicapem v procesu přechodu ze základní školy na školu střední.
- Jiné možnosti pasivní i aktivní pomoci žákům s postižením při výběru vhodné střední školy, která by zajistila jejich maximální integraci.
- Zmapování nástrojů a metod, které aktuálně školy používají při usnadnění přechodu žáka s handicapem ze ZŠ na SŠ.

7.1.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Kdo, nebo co žákům se speciálně pedagogickými problémy nejvíce pomáhá při volbě vhodné střední školy?
- Jak významnou roli při výběru vhodné střední školy pro žáky s postižením hrají speciálně pedagogická centra?

- Spolupracuje a pomáhá systém kariérního poradenství základních a středních škol s postiženými žáky a jejich zákonnými zástupci během procesu přechodu ze ZŠ na SŠ v uspokojivé míře?
- Jaké aktuálně používají pedagogičtí pracovníci nástroje a metody, které slouží k usnadnění žákům s handicapem přechod ze ZŠ na SŠ?
- Jak subjektivně hodnotí rodiče a postižení žáci systém pomoci a opory pro děti s postižením během procesu přechodu ze základní na střední školu?

7.1.4 POUŽITÉ METODY VÝZKUMU

V souvislosti s relativně malým prostorem a časovým ohraničením bakalářské práce zvolil autor kombinaci několika výzkumných metod. Výsledky těchto metod působí vzájemně, korelují, zvyšují důvěryhodnost výsledků a současně snižují chybovost.

V první řadě bylo použito dotazníkové šetření. Učitelé, kteří mají povahu své práce blízko k problematice, kterou se tato bakalářská práce zabývá, odpovídali na šest uzavřených a jednu otevřenou otázku. Autor, člen Pedagogické komory, oslovil učitele všech regionů. S některými následně vedl doplňující diskuse, které ovšem svým rozsahem přesahují rámec této práce.

Vedle pohledu pedagogických pracovníků bylo nutné doplnit výzkum o pohled rodičů postižených žáků, kterých se problematika přechodu ze ZŠ na SŠ aktuálně dotýká a žáků samotných. Tato část výzkumu byla zpracována formou kvalitativního, polostrukturovaného rozhovoru. Jeden rozhovor je veden s matkou postižených synů a dva rozhovory směřují k žákům s postižením. Otázky jsou přizpůsobovány konkrétnímu jedinci, tak, aby byly srozumitelné, jednoznačné a současně, zejména při rozhovorech s žáky, nevytvářely nežádoucí napětí a stres.

7.1.5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

- **Dotazníkové šetření** – základním souborem jsou učitelé druhého stupně ZŠ a učitelé SŠ. Výzkumný vzorek pak tvoří z větší části učitelé, kteří jsou

členové Pedagogické komory. Doplňují je učitelé z regionu Středočeského kraje, které autor oslovil.

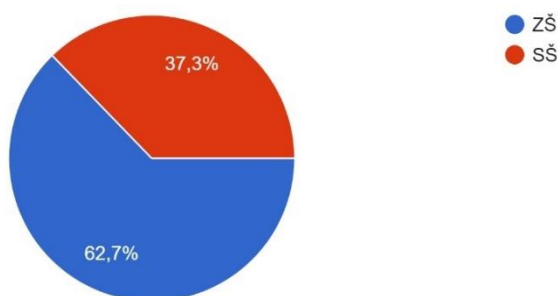
- **Polostrukturovaný rozhovor** – záměrným výběrem autor oslovil matku tří dětí s postižením, kdy dva absolvovali Praktickou ZŠ a jeden inkluzivně za pomoci asistentky navštěvuje běžnou ZŠ. Tedy osobu, která má široký přehled a není zatížena jednostranným pohledem. Druhý a třetí rozhovor cílí na žáky s handicapem, kteří jsou v současnosti na SŠ, tedy procesem přechodu ze ZŠ na SŠ prošli v nedávné době.

Sumarizace cílů, výzkumných otázek, použitých metod výzkumu a charakteristika výzkumného souboru uzavírá teoretický úvod výzkumu samotného. Navazující dotazníkové šetření se zaměří na kvantitativní vyhodnocení pohledu pedagogů na otázky související se zaměřením a cíli této práce.

7.2 VÝSLEDEK ŠETŘENÍ – VÝZKUM

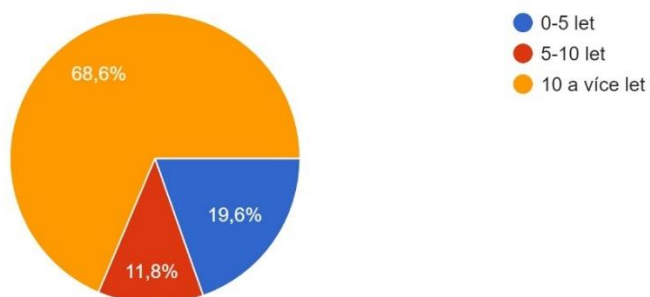
7.2.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Vyučuji na:
151 odpovědí

Obrázek 1

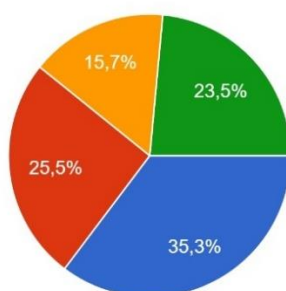
Délka praxe:
151 odpovědí

Obrázek 2

Pedagogičtí pracovníci na ZŠ zajišťující kariérové poradenství:

151 odpovědí

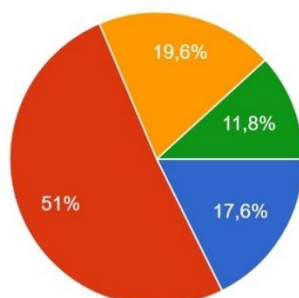

- odvádějí směrem k žákům 9. tříd s handicapem bezchybnou práci
- mají pouze omezené znalosti, jak by k žákům 9. tříd s handicapem měli přistupovat
- přístupují k žákům 9. tříd s handicapem stejně jako k intaktním žákům
- jejich práce je spíše formální, většina žáků 9. tříd hledá pomoc mimo ZŠ

Obrázek 3

Pedagogičtí pracovníci na SŠ zajišťující kariérové poradenství:

151 odpovědí

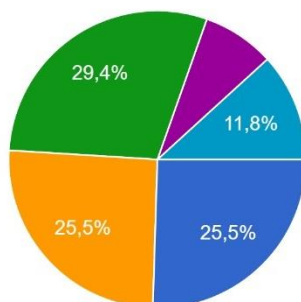

- jsou pro žáky 9. tříd ZŠ s handicapem klíčoví , velmi důležití při volbě SŠ
- snaží se žákům 9. tříd s handicapem poskytnout pomoc, ale není to pravidlem (někteří nemají dostatečné představy...
- přístupují k žákům 9. tříd s handicapem stejně jako k intaktním žákům (specifické potřeby těchto žáků příliš n...
- snaží se žáky 9. tříd s handicapem nasměrovat mimo vlastní školu z různ...

Obrázek 4

Žáci 9. tříd s handicapem hledají pomoc při výběru SŠ nejčastěji

151 odpovědí

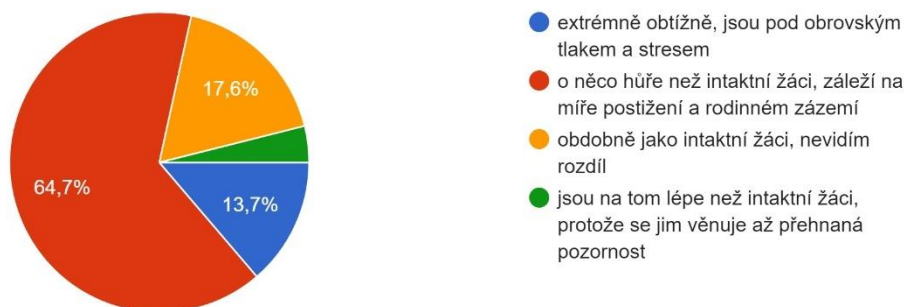

- u kariérových poradců ZŠ
- u kariérových poradců SŠ
- u specialistů z PPP a SPC
- rozhodují se sami případně s rodiči (v rodinném kruhu)
- využívají možnosti internetu, prezentací škol, (diskusní fora, sociální sítě)
- nevím, nemám žádnou představu

Obrázek 5

Žáci 9. tříd s handicapem prožívají přechod ze ZŠ na SŠ

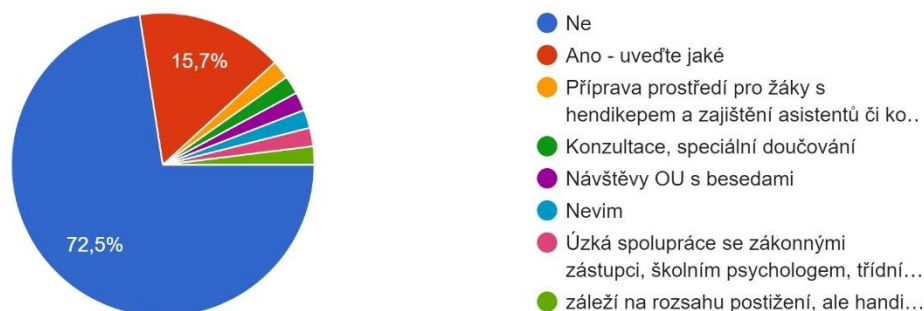
151 odpovědí

Obrázek 6

Používáte nástroje (vy nebo na vaší škole) či metody usnadňující přechod žáků ze ZŠ na SŠ

151 odpovědí

Obrázek 7

Na kvantitativní výzkum dotazníkového šetření, jehož výzkumným souborem byli učitelé, kteří odpovídali na předem stanovené otázky, naváže v následujícím oddíle kvalitativní výzkum se záměrným výzkumným souborem, jedinci s postižením. Tito žáci nedávno přechod ze ZŠ na SŠ sami absolvovali. Dále matka dětí s postižením. Děti této matky přechod na střední školu nyní čeká.

7.2.2 POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR

7.2.2.1 Matka (35) tří synů s postižením (sama postižená)

Dotaz: Mohla byste v úvodu vyličit vaši situaci? Charakterizovat postižení vašich synů?

S manželem vychovávají, starají se o tři postižené syny. Manžel ženě výrazně pomáhá a je pro ni velkou oporou. Že je něco špatně ohledně vývoje dětí začali mít podezření už někdy ve dvou letech. Stanovisko lékařů ovšem stav synů bagatelizovalo a predikovalo zlepšení stavu k normálu. Jejich prognóza byla ovšem mylná a děti čekala celá řada vyšetření. Závěr byl pro rodiče zdrcující. Všechny jejich děti mají zvláštní genetickou vadu, která ani není v klasifikaci MKN-10. Při té příležitosti se rodiče dozvěděli, že s mírnějšími dopady má tuto genetickou vadu matka také.

Dotaz: Prosím, můžete mi povědět něco více o handicapu Vašich synů? V čem se projevují a jak je omezují?

Některé symptomy označila respondentka shodně jako u ADHD. Mnoho informací spolu s manželem načetli z knih, internetu, případně od specialistů. Paní vytahuje z kapsy mobil, aby mi ukázala chat se synem. Ve slovech jsou přeházená písmena, některá chybí, větná skladba je chybná – obsah je srozumitelný, ale pouze díky kontextu celé konverzace. Synové mají klasifikovanou dyslexii, dysgrafii. Navštěvují pravidelně logopedii. Odborníci na logopedii chválí. Je údajně skvělá. Matka následně popisuje proceduru, kdy logopedička namazala synovi na ret med, který lízal. Takto rozhýbal syn do té doby ztuhlý jazyk. Kluci mají problémy, vadí jim změna režimu a drží se svých obvyklých a zažitých rituálů podobně jako při postižení ADHD, ovšem současně nemají problém být mezi cizími lidmi.

Ohledně inteligence jsou podle výsledku testů hraniční, kolem sedmdesáti. V některých věcech jsou slabší v porovnání s vrstevníky, ale jsou samoobslužní, což celé rodině

výrazně pomáhá. Podstatné kompetence v otázce samoobslužnosti bez výrazných problémů zvládají.

Dotaz: Jak tedy probíhalo vzdělávání synů a jaké máte zkušenosti, které se k tomu váží?

V období rozhodování o nástupu do základní školy se údajně nikdo z odborníků s rodiči chlapců do hloubky nebavil. Direktivně jim bylo sděleno, že na běžnou základní školu nebudou přijati. Oba starší synové tedy navštěvují Základní školu a Praktickou školu v ... (matka jmenovala konkrétní školu – autor školu zná). Nyní chlapci dokončují základní povinné vzdělání a rodina řeší otázku další edukace. Matka s odstupem času klasifikuje rozhodnutí o zařazení synů na „zvláštní školu“ jako velkou chybu. Kluci v porovnání s ostatními byli mnohem šikovnější, ale tempo výuky se podřizovalo žákům nejslabším. Se školou mají velmi napjaté vztahy. S vyučujícími dokonce dostali zákaz komunikovat. Vše tak řeší prostřednictvím ředitelky. Nejmladšího syna dali do normální školy, kde má ve třídě asistentku pedagoga. Situaci hodnotí jako mnohem příznivější a inkluzní prostředí si chválí.

Nyní řeší aktuální otázku výběru vhodné střední školy. Nechtějí, aby byli bratři na stejné škole. Primárně uvažují o nějakém učňovském oboru. Ideálně tradiční tříletý obor, který dle odhadu rodičů chlapci bez výrazných problémů zvládnou a získají plnohodnotný výuční list.

Dotaz: Kdybyste porovнала vzdělávání starších synů v Základní škole a Praktické škole v porovnání s inkluzivním vzděláváním nejmladšího syna, co byste mi pověděla?

Po chvíli mlčení, kdy otázku vyhodnocuje jako těžkou, hledá vhodná slova, působí zamyšleně. Myslí si, že záleží na štěstí, myšleno na učitelích, jejich kvalitě, schopnosti empatie a znalosti speciálně-pedagogické problematiky. Zhodnocuje situaci jednoznačně. Opakuje, že v praktické škole táhly dolů syny ostatní děti, které na tom byly mnohem hůře a výuka se jim přizpůsobovala. V běžné základní škole, kterou navštěvuje jejich třetí syn, ovšem také prožívají mnohdy těžké okamžiky. Matka uvádí příklad, kdy jednou přišel syn domů, rozhozený, nemluvný, silně otřesený. Následně vyprávěl, že psali diktát z češtiny. Syn ovšem vůbec diktáty psát nemá podle závazného doporučení z SPC.

Učitelé ovšem na tato doporučení obecně příliš nereflektují. Syn napsal diktát a měl stejně chyb jako jeho soused, intaktní chlapec. Syn byl hodnocený stupněm čtyři, jeho spolužák obdržel pětku. Na diferenci klasifikace mělo vliv snížené hodnocení. Spolužák začal protestovat a vykřikovat přes celou třídu, že to není fér. Reakce učitelky byla ovšem silně neprofesionální a silně nevhodná. Glosovala situaci ve smyslu, že s tímhle klukem se přeci nemůže měřit. Respondentka v nepřípravenosti a neetickém chování přímých pedagogických pracovníků vidí obecně velký problém. Souhlasí se systémem inkluze, ale musí být na to všichni pedagogičtí pracovníci řádně připraveni a vzděláni. Syn byl touto příhodou značně psychicky zlomený a rodičům údajně trvalo několik dní, než se situace zlepšila. Odmítal chodit do školy, jevil známky rozrušení, které se střídalo s apatií a rezignovaností.

Dotaz: Starší synové tedy čeká nyní přechod ze ZŠ na SŠ. V našem povídání jste vyslovila snahu dostat syny na klasické učiliště. Rád bych se zeptal, kdo Vám pomáhá s kariérovým poradenstvím. Kde získáváte informace.

Paní zdůrazňuje, že na Praktické základní škole, kterou synové navštěvují, nemají žádné kariérové poradenství, škola v žádném ohledu neřeší budoucnost svých žáků. Neprojevují žádný zájem. Sumarizuje: něco málo jí řekli v SPC, další informace se snažila najít na internetu. Před časem kvůli dětem založila svépomocnou skupinu, kde se setkávají s dalšími rodinami a dětmi. Zkoušeli také NAUTIS, ovšem finanční náročnost, příliš vysoká cena za nabízené služby a neúměrně dlouhé termíny rodiče odradily. Využívat programy a nabídky ústavu NAUTIS zhodnotila jako nereálné pro mnoho rodin, právě z důvodu značné finanční náročnosti.

Dotaz: Zkoušela jste kontaktovat kariérové poradenství na některé tradiční SŠ, kde mají obor, který by Vaše syny zaujal?

Respondentka předkládá seznam škol, na které se obrátila v otázce dalšího vzdělávání synů. S odezvou ovšem nebyla spokojena. Nabídku, aby navštívila se synem Den otevřených dveří na škole, kde autor této práce vyučuje, přijala s radostí. Jeden ze synů by chtěl být archeolog. Toulá se ve volných chvílích po okolních lesích s hledačkou kovů a hledá historické fragmenty. Největší radost má z nálezů několika stříbrných mincí. Odevzdal je na radu rodičů řádně dle zákona, ale vrátili mu je s tím, že si je může nechat,

vzhledem k tomu, že neví přesně, kde je našel. Syn má doma malou vitrínu, kam si nálezy ukládá. Paní chápe, že archeologií se dnes sotva může jen tak uživit, ještě se svým handicapem, ale nechce mu brát jeho sny.

Závěrem shrnuje odpověď, kterou si sama položila, tedy jak vnímá problematiku přechodu ze ZŠ na SŠ u svých synů. Orientuje se velmi špatně a nikde nenachází potřebnou pomoc a oporu, ani ucelené materiály, které by mohly sloužit jako návod.

Rozhovor trval téměř tři hodiny a je se souhlasem respondentky zkrácen. Autor práce zná jméno respondentky, název svépomocné skupiny, a jména osob zmíněných v rozhovoru. Se svépomocnou skupinou je autor v kontaktu přes čtyři roky.

Pozorování: paní byla čistě, slušně oblečena. Žádné líčení. Nehty pečlivě upravené, bez lakování. Nálada přátelská a emoce klidné, vyjma některých citlivých témat.

7.2.2.2 Studující SŠ (humanitní obor) slečna 17 let

Dříve, než jsem položil první otázku, slečna začala sama:

V první řadě měla respondentka neodkladnou potřebu informovat mne o jejím zdraví. Nečekala na otázku a začala spontánně popisovat své zdraví, vývoj. Jako malé miminko byla očkovaná. Následkem očkování ochrnula. Upřesnila, že ochrnula na levou stranu těla a během dlouhého léčení se učila hýbat levými končetinami. Po dlouhém a namáhavém boji se jí to nakonec podařilo, ale zůstal problém s koordinací. Vypadala na první pohled jako zdravé dítě. Ale musela intenzivně denně cvičit a posilovat. Později došlo k určité stabilizaci. Stěžovala si ale na dolní končetiny, kdy chlad způsobuje bolesti, neustálé bolesti a její zdravotní stav se v tomto bodě zhoršuje.

Dotaz: Dříve, než se dostaneme k jádru, tedy přechodu ze ZŠ na SŠ, můžeš mi něco málo povědět o základce? Co bylo fajn a co ti vadilo?

Do první třídy nastupovala již v pěti letech. V té době se u slečny začínala rozvíjet epilepsie. Z tohoto období klasifikuje také první střety s učiteli. Spolužáky znala ze školky, s nimi neměla sebemenší problém. Cítila se v té době ve škole relativně

spokojeně, vyjma hodin tělocviku. Učitelka trvala striktně, v plném rozsahu, na absolvování hodin tělocviku, kde musela cvičit stejně jako intaktní děti. Zdůrazňuje, že při fyzické zátěži se může snadno vyvolat epileptický záchvat. V prvním pololetí první třídy měli velké zkoušení z tělocviku (patrně čtvrtletní testy), kdy i přes potvrzení od lékaře musela vyšplhat na tyč, bylo jí zle a nechtěla dále pokračovat. Učitelka ji k tomu však dle jejích slov donutila. Slečnu odvážek vrtulník a skončila na dva měsíce v nemocnici. Matka chtěla podat stížnost na školu, protože dívka skončila v kómatu. Učitelce byly za trest odebrány odměny do konce školního roku. Od tohoto okamžiku začala mít dívka problémy s ostatními pedagogy. Ačkoli měla specifické poruchy učení tak ohled, na který měla nárok, přestal být respektován, v důsledku čehož začala nosit domů výrazně horší známky. Školní docházku začala vnímat negativně, za trest. Ostatní děti k ní také zaujaly nový postoj. Kolektiv jí vnímal jako hloupou a byla segregována. Její pozice ve třídě nesla znaky sociální izolace.

Při nástupu do druhé třídy musela začít s léčbou epilepsie, kdy pro její nízký věk bylo pro lékaře obtížné optimalizovat vhodné léky. Léčebný proces byl časově náročný a dívka hrozilo, vzhledem k vysoké absenci, opakování třídy. Matka po špatných zkušenostech nechala slečnu přemístit i s bratrem na jinou školu, kde musela absolvovat povinné rozdílové zkoušky. Jejich výsledek byl nadmíru příznivý. Slečna v některých tématech zvládala dokonce učivo navazujícího ročníku. Pro její talent a chuť k učení často dostávala úkoly nad rámec probíraného učiva. Během cvičných přijímacích testů na víceleté gymnázium měla jediná ze školy plný počet bodů, přestože testy psala ve čtvrté třídě. Výsledky byly předloženy také zákonným zástupcům. Navzdory nesporným předpokladům slečna na víceleté gymnázium nenastoupila. Rodiče situaci zvažovali, ale vyhodnotili, že vzhledem ke zdravotnímu stavu by na gymnázium měla problémy. Zůstala tedy na škole základní a až na několik nesrovnalostí zdárně dokončila první stupeň. Na druhém stupni, popisuje respondentka, nastaly situace, které přispěly ke zhoršení jejího prospěchu a psychického stavu. Učitel například neuznával čas navíc, který potřebovala k písemce a na který měla nárok. Na intervenci matky, která si žádala opakovaně vysvětlení, nakonec ředitel navrhl sebrání odměn pro zmiňovaného učitele. Reakcí bylo, že spolu s jejím bratrem byla denně zkoušená a posměšky od třídy byly na denním pořádku. V sedmé třídě se zhoršila pohyblivost dolních končetin a slečna musela začít používat francouzské hole, načež byla z kolektivu segregována, neboť se všichni

báli, že její postižení je přenosné a mohli by se nakazit. Na konci sedmé třídy opět přestupovala na jinou školu, neboť prospěch byl na hranici propadnutí. Na žádost matky byly zpětně veškeré testy z původní školy překontrolovány a následovala úprava vysvědčení ze sedmé třídy. Pro respondentku a její bratra opět nový kolektiv, nová škola. Zde byla třídou integrována, neboť tu byla spolužačka, se kterou se znali již od první třídy, byla mentálně retardovaná (LMR) a měla také zdravotní obtíže pohybového charakteru. V deváté třídě základní školy došlo opět ke zhoršení zdravotního stavu, kdy slečna musela začít používat invalidní vozík. Následovala řada vyšetření, které měly zjistit příčinu změny zdravotního stavu.

Nastup na střední školu charakterizuje jako radostný, ale pouze první rok. Tentokrát nastal problém kvůli zvýšené absenci. Její zdravotní stav, který si vyžadoval řadu lékařských postupů, sebou nesl velké množství zameškaných hodin. Přes výše zmíněné problémy a vysokou neúčast ve vyučování byla puštěna do následujícího ročníku, protože všechno učivo si řádně doplnila a přezkoušení před komisí zvládla bez problému. Třídní kolektiv ovšem respondentku nepřijal. Množili se verbální útoky, často vulgárního charakteru. V období nástupu na střední školu se slečně také dost měnilo domácí zázemí. Značné problémy v rodině mezi biologickými rodiči také ovlivnily psychický stav slečny. Rodinné zázemí začalo být nestabilní. Vrcholem bylo domácí násilí směrem k matce.

Slečna opět byla nucena pod tíhou okolností změnit školu. Tou dobou si její matka našla nového partnera a ona nastoupila na střední školu, kde se později seznámila a autorem práce (výuka matematiky). První rok školy se pohybovala na vozíčku, ale cítila, že v očích spolužáků tento handicap nepůsobí dobrým dojmem. Nikdo z okolí, vyjma rodiny, se nezajímal, co se jí stalo a jaké má problémy. Opět se dostala do pozice sociální izolace v rámci školního prostředí.

Stalo se nepříjemným standardem na střední škole, kterou navštěvovala, že učitelé byli od vedení informováni o žačce ve velmi negativní konotaci. Současně také velmi obdobně klasifikovali rodiče slečny. Při nástupu na školu byl druhý ročník klidný, pouze se začala plánovat cesta do Osvětimi. S panem učitelem, který akci zastřešoval, byla v kontaktu celý ročník. Nosila mu papíry a podklady o svém aktuálním zdravotním stavu. Na školní výlet se velmi těšila. Vzhledem ke zdravotnímu stavu s předstihem velmi důkladně informovala učitele, který akci organizoval o všech omezeních. Včetně požadavku na

invalidní vozík. K otázce problémů, které na školní akci vznikly, se dívka rozhovořila později.

Dotaz: Když jsi zvažovala, na jakou střední půjdeš, pomohlo ti kariérové poradenství? Ať již na základce, případně na střední?

Slečna odpovídala nepřímou. Začala hodnocením: na základní škole je problém, že spousta učitelů, co slečna potkala, nebere ohledy na jakékoliv handicapy a díky tomu pak vznikají problémy v kolektivu. Celkově by uvítala, kdyby učitel seznámil třídní kolektiv s rámcovou problematikou a omezeními žáka s handicapem. Co se s takovým člověkem děje a jak je třeba se ke spolužákovi chovat. Na základce jí nikdo nepomohl a na soukromé střední škole nefungovalo ani základní poradenství. Bylo pouze formální, aby škola naplnila povinnosti plynoucí ze školského zákoníku, platné legislativy.

Dotaz: Jak jsi se tedy na tuto střední dostala? Kdo ti ji pomohl vybrat?

Bez rozmýšlení uvedla otce, nicméně výběr škol byl velmi omezený. S jejím handicapem přicházela v úvahu pouze zvolená soukromá škola, protože zde se za peníze může vše. Když platíte, můžete si domluvit systém docházky. Není problém školu navštěvovat sporadicky a pouze se nechat v domluvených termínech od jednotlivých pedagogů přezkoušet.

Na základní škole uvedla, že sice měli předmět, který je zaměřen na výběr střední školy, ale v jejím případě jí v ničem nepomohl, ani jí vyučující neporadil. Tento předmět byl obecně vyučován pouze formálně a individuální přístup ke každému žákovi, který je bezpodmínečně nutný, zde nebyl praktikován. V tomto směru vidí značný potenciál ke zlepšení současné situace.

Dotaz: Závěr tvé odpovědi trošku předskočil můj další dotaz, tedy jaké pocity se ti vybaví, když si vzpomeneš na přechod ze základky na střední?

Na střední školu se velmi těšila. Očekávala nový začátek, střední školu si značně idealizovala. Současně žila v představách, že problémy, které zažívala na základní škole, se nebudou opakovat. Zpětně hodnotí střední školu velmi negativně. Při srovnání pedagogů základní a střední školy se vyjádřila ke středoškolským učitelům negativně.

Zmiňovala vlastnosti jako arogance a pocit nadřazenosti vůči žákům. Hodnocení žákovského kolektivu na střední škole charakterizovala velkou nevraživostí mezi třídami, obory a ročníky. Jako příklad uvedla situace během přestávek, kdy je problém projít úzkými chodbami soukromé školy. Jedna třída obvykle nemíní ustoupit druhé a dochází ke strkanicím, případně i vulgárním verbálním útokům.

Dotaz: Mohla byste krátce porovnat a shrnout vaše pocity, které se váží na sociální aspekty základní a střední školy? Jak hodnotíte přechod ze ZŠ na SŠ z pohledu sociální vztahů?

Slečna hodnotí situaci kriticky, kdy na nižších stupních základní školy jsou všeobecně všichni příjemnější než na střední škole. Podle jejího vyjádření, na střední škole se v mnohem rozvinutější formě objevují lidské vlastnosti jako žárlivost, vypočítavost, chamtivost, škodolibost, celkově jsou všichni na sebe zlí. Když se slečna ohlédla do minulosti, aby shrnula své sociální vazby na středních školách, konstatovala, že na první střední škole získala pouze dva přátele a na druhé jednoho. Sociální začlenění, které bylo problematické na základní škole, se tedy na střední škole nezlepšilo.

Dotaz: To mi nějak uniklo, Vy jste tedy byla ještě na jedné SŠ. Z té jste tedy přešla, chcete k tomu něco povědět?

K otázce se nechtěla příliš vyjadřovat. Pouze konstatovala, že na střední škole, kterou navštěvovala jako první, neměla šanci s jejím handicapem ve studiu uspět.

Dotaz: Napadá Vás něco důležitého, co se váže k problematice přechodu ze ZŠ na SŠ a na co jsem se nezeptal? Vaše osobní zkušenosti?

V rámci sebereflexe hledala slečna chyby ve vlastním chování, ovšem konstatovala, že jí vychází mnohem větší četnost pochybení na straně základních i středních škol, které v průběhu vzdělávání navštěvovala. Problematiku přechodu ze základní školy na školu střední charakterizovala z pohledu žáka s postižením jako velmi náročnou, frustrující a stresující hned z několika pohledů. Prvním je výběr škol, který je zúžený v závislosti na typu a rozsahu postižení. Dále pak nefungující podpora od kariérního poradenství na základních školách. Alespoň na těch, kterými si slečna prošla.

V otázce fungování a zkušenosti navštěvování střední školy se znovu, velmi detailně vrátila k výletu do Osvětimi. Tuto negativní zkušenost považovala zásadní při jejím hodnocení svého středoškolského vzdělávání.

Již začátek výletu predikoval problémy, když nabrali značné zpoždění vinou jednoho z pedagogů. Také informace, že jeden z žáků je s handicapem a pohyblivý pouze na invalidním vozíčku, se nedostala na patřičná místa.

Tento fakt se podepsal na skutečnosti, kdy hotel nebyl bezbariérový a vyčleněné pokoje pro účastníky zájezdu se nacházeli až ve třetím patře, což situaci velmi komplikovalo a poznamenalo další průběh výletu.

V podobném duchu, kdy nebyl brán v potaz handicap slečny, se nesl také výlet po Krakově následující den. Trasa, kterou zájezd absolvoval, se ukázala jako neadekvátní pro osobu na invalidním vozíku. Organizátoři ovšem ponechali dívku s jednočlenným doprovodem a pokračovali v plánované akci. Slečna ani spolužačka, která ji dostala na starost, nevěděli, jak se dostat zpátky na hotel. V nouzi zavolala domů otci, který ji s pomocí mapy na internetu navigoval. Tuto skutečnost později rodiče ve škole reklamovali v rámci stížnosti.

V podobném duchu dívka popisovala den po dni celou akci. Výsledkem bylo velmi vážné zhoršení zdravotního i psychického stavu, který poznamenal další dva roky na střední škole. Vztah rodičů ke škole se velmi přiosťřil a měl negativní dopad na vztah pedagogů k respondentce. Slečna vyprávěním svého příběhu, dle jejích slov, nechtěla pouze ulevit vlastní hořkosti, ale poukázat na značnou nepřipravenost mnohých pedagogů na žáky s postižením, kteří v rámci programu inkluze navštěvují školy pro intaktní děti.

Dívka má představu, že kdyby všichni učitelé základních i středních škol museli být vzdělávání v oboru speciální pedagogiky a měli dobré znalosti této problematiky, mohla by se situace výrazně zlepšit. Vedle vzdělání, které je pro práci s dětmi s postižením zásadní, ovšem zmínila jako neméně důležité osobní předpoklady. Pedagoga, který by zvládl obtížné situace při práci s žáky s handicapem, si představuje jako rozvážného, klidného a empatického.

Dotaz: Cítím z Vašeho vyprávění mnoho bolesti a hořkosti, mohli bychom se ještě vrátit k části předcházející otázky? K problematice přechodu ze ZŠ na SŠ?

(Dívka se na několik minut odmlčela. Negativní vzpomínky ji viditelně rozrušily)

Dívka uvedla, že osoby s postižením jsou velmi zranitelní a nemohou se bránit, pokud si je někdo vybere za cíl své agrese. Ať již verbální nebo fyzické. Pokud má být přechod ze základní školy na školu střední pro osobu s postižením dobře zvládnutý, je třeba zajistit několik klíčových věcí. V první řadě jde o rodinu, sourozence a blízké přátele. V tomto směru dívka necítila žádný problém, právě naopak. Na dalším místě jmenovala základní školu, která by měla přistupovat k dítěti s postižením individuálně a profesionálně. Snažit se začlenit inkluzivní dítě do kolektivu, rozumět jeho specifickým potřebám, umět mu poradit a podat pomocnou ruku při hledání vhodné střední školy. Nic takového ovšem dívka nezažila. Vše bylo špatně. Poslední instituce, od které očekávala dívka i její otec radu a pomoc s výběrem střední školy, byla pedagogicko-psychologická poradna. Pomoci z poradny se údajně také nedočkali. Detaily si ovšem respondentka nepamatovala.

Závěrem se dívka uvolnila a projevila naději nad tím, že by tento její příběh v rámci bakalářské práce mohl přispět ke zlepšení situace. Některé pasáže svolila krátit, ale nosné příběhy si vyžádala zachovat, ačkoli překračují rámec zaměření této práce.

Dívka byla velmi vkusně oblečena. Vlasy upravené. Líčení pečlivé, odpovídající spíše standardům úřednického sektoru než mladé dívce. Žádná extravagance, či prvky oblečení typické pro její vrstevnice. Zpočátku působila kladně a vyrovnaně s minimální neverbální komunikací. Postupně sílily emoce a byl problém udržet slečnu u tématu. Maturitu na soukromé střední školena nakonec nezvládla, ale s pomocí otce si ji dodělala a v současnosti studuje angličtinu na VŠ.

7.2.2.3 Studující SŠ (nematuritní technický obor) chlapec 17 let

Dotaz: Dříve, než se dostaneme z jádru, tedy přechodu ze ZŠ na SŠ, můžete mi něco málo povědět o základce? Co bylo fajn a co Vám vadilo?

Souhrnem hodnotí všechny své učitele kladně, pozitivně. Vyzdvihuje fakt, že s učiteli mohl vést dialog nejen o školních věcech, ale také neformální diskusi (například s paní učitelkou na hudebku se hodně bavil o muzice, kterou má rád atd.) a vždy chlapci pomohli ohledně učiva, což se na střední škole, kterou momentálně navštěvuje, děje samozřejmě také. Pochvalně se také vyjadřuje směrem ke kvalitám školního kolektivu základní i střední školy. Vzali jej mezi sebe, i když je „trochu jiný“. Navíc chlapci jeho spolužáci hodně pomáhali, kdykoli bylo potřeba. Mírně chlapci vadilo, že psali poměrně hodně testů, ale samozřejmě chápe, že to bylo potřeba. Nevěděl, jestli to patří k mé otázce, ale také zmínil jako negativní zkušenost fakt, že musel na prvním stupni chodit do družiny. Chtěl být ze školy co nejrychleji doma, aby měl v co nejkratším čase hotové úkoly a mohl se věnovat svým koníčkům. Mimo zmíněné chlapci nic dalšího nevadilo.

Dotaz: Když jste zvažoval, na jakou střední půjdete, pomohlo Vám kariérové poradenství? Ať již na základce, případně na střední? Případně jiná instituce například pedagogicko-psychologická poradna?

V době, kdy se rozhodoval ohledně výběru střední školy, tak se na kariérové poradenství v rámci základní školy nebo na jinou instituci neobrátil. Kariérové poradenství žádné střední školy také nekontaktoval. Necítil potřebu externí pomoc vyhledat, protože měl v otázce výběru střední školy jasnou, ucelenou představu.

Dotaz: Jak jste se tedy na tuto střední dostal? Kdo Vám ji pomohl vybrat? Internet, rodiče, kamarádi?

Střední školu, kterou navštěvuje, si vybral hlavně s ohledem na skutečnost, že je blízko bydliště a také díky doporučení rodičů, kteří měli s touto školou dobré zkušenosti, protože tam studoval jeho starší sourozenec.

Dotaz: Na základce jste měl asistenta pedagoga, byl Vám nápomocen s výběrem povolání?

Ochotně chlapci asistentka pedagoga radila, jaké povolání by pro respondenta mohlo být vhodné, ale výběr samotný nechávala vždy na žákovi samotném. Když jí sdělil, jakou školu si vybral a proč, tento výběr nerozporovala.

Dotaz: Často se stává, že žák, který měl na ZŠ asistenta, jej na SŠ již nemá. Mohl byste povědět, proč si myslíte, že tomu je a jak to je ve Vašem případě?

Chlapec si myslí, že to je kvůli tomu, aby se žákovi ostatní studenti neposmívali a také, aby se žák naučil být více samostatný. V jeho případě rozhodoval fakt, že vyhodnotil svůj stav ve smyslu, že pomoc asistenta pedagoga nebude na střední škole potřeba. Ačkoli nezapomněl zdůraznit, že je asistentovi pedagoga vděčný za to, že mu pomohl a za to, že s ním měl značnou trpělivost. Z dnešního pohledu hodnotí situaci více kriticky, když uvádí, že byl díky pomoci asistentky pedagoga trochu línější a škole věnoval menší pozornost. Potom, co nastoupil na střední a byl na učení sám, začal být více zodpovědný a samostatný. Studiu se začal intenzivně věnovat a brzy se ujistil v tom, že rozhodnutí nemít na střední škole asistenta pedagoga bylo dobré. Začal pociťovat, že stojí pevně na vlastních nohou. Získal větší sebedůvěru.

Dotaz: Jaké pocity se Vám vybaví, když si vzpomenete na přechod ze základky na střední?

Bez váhání odpověděl, že měl strach a obavy z toho, jací budou spolužáci ze třídy nebo ze školy, jací budou učitelé a jestli bude učení těžké. Jak často budou psát testy, a také pociťoval strach z toho, jak to bude ve škole fungovat obecně.

Dotaz: Napadá Vás něco důležitého, co se váže k problematice přechodu ze ZŠ na SŠ a na co jsem se nezeptal?

Respondent se omluvil, že nemá souhrnem, co by dodal, protože v jeho případě vlastně žádný problém nenastal. Chlapec je na škole, kterou navštěvuje, spokojený a cítí, že zvolil dobře.

Chlapec měl dlouhé, trochu promaštěné vlasy. Ruce čisté. Oblečení velmi neformální a skromné. V porovnání s vrstevníky a spolužáky nebylo ani z části značkové. Projev byl velmi pozitivní, uvolněný a přátelský. Po celou dobu rozhovoru odpovídal klidně a podle jeho slov se těšil, až skončí formální část rozhovoru, aby se vedoucího rozhovoru zeptal na hudbu, která je jeho velkým koníčkem.

Nashromážděná data z kvantitativního i kvalitativního metodologického postupu představují základ pro následující vyhodnocení. Analýzu a syntézu získaných podkladů.

8 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V úvodní části vyhodnocení výzkumného šetření proběhne analýza jednotlivých výzkumných otázek z pohledu pedagogů (dotazníkové šetření) a vybraných respondentů (polostrukturované rozhovory). V druhé části následuje syntéza a zhodnocení výzkumného šetření.

Respondenti polostrukturovaného rozhovoru budou pro účely analýzy označeni zjednodušeně (matka, slečna, chlapec).

Kdo, nebo co žákům se speciálně pedagogickými problémy nejvíce pomáhá při volbě vhodné střední školy?

Z pohledu učitelů nejvíce, třicet procent, uvádí rodinu, dále pak kariérové poradenství (25 %) ZŠ a SP centra. Jen osm procent získal internet. Velmi zajímavé je, že kariérové poradenství neuvedl ani jeden učitel.

V souladu s výzkumem mezi učiteli vyznívají reakce všech tří respondentů. Hledali oporu a pomoc především v rodině, na internetu, mezi členy svépomocné skupiny, v okruhu přátel.

Souhrn: Hlavním pilířem, který žákům se speciálně pedagogickými problémy nejvíce pomáhá při volbě vhodné střední školy, je rodina. Význam kvalitního rodinného zázemí tedy hraje významnou roli v této otázce. (Negativně byl hodnocen v odborných kruzích často zmiňovaný NAUTIS pro dlouhou čekací dobu a vysokou finanční náročnost, kterou si rodiny často výrazně finančně zatížené péči o postižené nemohou dovolit).

Jak významnou roli při výběru vhodné střední školy pro žáky s postižením hrají speciálně pedagogická centra?

Z pohledu kvantity, tedy využívání služeb SP center při výběru vhodné střední školy,

průzkum mezi učiteli odhadl na dvacet pět procent, jinak řečeno jednu čtvrtinu. Naproti tomu z dotazovaných respondentů oporu u SP center neuvedl ani jeden. Tato otázka by si zasloužila další intenzivní průzkum, který by upřesnil celkové hodnocení vlivu SP center na výběr SŠ školy pro žáky s postižením. Generální systémovou otázkou ovšem je, zda, a v jaké míře by se měli právě SP centra angažovat v tomto procesu. Autor vidí v těchto centrech značný potenciál, protože z hlediska odbornosti a diagnostiky mohou při mezioborové spolupráci s dalšími odborníky velmi kvalitně zhodnotit a vybrat studijní obory pro postiženého s ohledem na jeho handicap. Primárně maximalizovat schopnost integrace do společnosti.

Spolupracuje a pomáhá systém kariérního poradenství základních a středních škol s postiženými žáky a jejich zákonnými zástupci během procesu přechodu ze ZŠ na SŠ v uspokojivé míře?

Názorově se pohybují učitelé v celém spektru hodnocení. Od bezchybného přístupu, přes formální přístup až ke snaze odmítat žáky s postižením. Odmítání uchazečů s postižením musíme ovšem hodnotit opatrně. Nemusí jít vždy o negativní konotaci. Některé obory pro svojí profesní náročnost jednoduše nejsou vhodné pro žáky s postižením. Souhrnný pohled vyznívá pro kariérní poradenství pozitivně ve smyslu, že se snaží pomáhat. Otázkou je ovšem účinnost takové pomoci. Ani jeden z respondentů kvalitativního výzkumu kladně kariérové poradenství nehodnotil.

Při hledání odpovědi autor nachází mnoho problematických aspektů. Předně kariéroví poradci nemají dostatečné povědomí o diagnóze, míře omezení žáka s postižením. Dále nemají patřičné vzdělání speciálně pedagogické a často ani technické, aby jejich doporučení měla dostatečnou validitu. Posledním, nikoli nepodstatným omezením, je množství žáků, kterým se musí věnovat. Postižení a jejich rodiny tyto determinanty vnímají, a proto hledají často pomoc jinde.

Jaké aktuálně používají pedagogičtí pracovníci nástroje a metody, které slouží k usnadnění žákům s handicapem přechod ze ZŠ na SŠ?

Drtivá většina učitelů (75 %) uvedla, že nepoužívají žádné nástroje a metody sloužící k usnadnění přechodu ze ZŠ na SŠ žákům s postižením. S tímto hodnocením korelují také odpovědi vybraných respondentů. Z vybraných nástrojů a metod nejčastěji zmiňovali:

- Zajištění asistentů a kompenzačních pomůcek
- Konzultace a speciální doučování
- Besedy
- Spolupráce s rodinami, školním psychologem
- Spolupráce s SPC a PPP

Osobní zkušenosti respondentů s pedagogickými pracovníky vyzněly značně negativně. Vyjma jednoho z respondentů, který se v dobrém zmiňuje o pomoci asistentky pedagoga. Lidský faktor samozřejmě hraje významnou roli ve všech pomáhajících a pedagogických profesích. Výpovědi respondentů tedy nelze generalizovat, přesto ve spojitosti s hodnocením učitelů samotných nevznívá výstup příliš lichotivě.

Pohled na vybrané metody a nástroje, které učitelé uvedli, lze hodnotit jako plemel, v kterém nelze vysledovat systematičnost a strukturu. Zdá se tedy, že jde spíše o snahu a pomoc ze strany některých škol a pedagogů postavenou na vlastní iniciativě, nad rámec povinností.

Jak subjektivně hodnotí rodiče a postižení žáci systém pomoci a opory pro děti s postižením během procesu přechodu ze základní na střední školu?

Nejprve pohled na obtížnost přechodu ze ZŠ na SŠ očima učitelů. Drtivá většina přiznává, že žáci s postižením jsou na tom hůře než intaktní spolužáci. Čtrnáct procent tento stav hodnotí jako extrémně obtížný. Pouze statistický zlomek je v hodnocení na opačném konci polarit, kdy se drží myšlenky, že žáci s postižením mají proti intaktním žákům naopak výhodu díky zvýšené péči okolí.

Velkými obtížemi si také prošli nebo procházejí dva ze tří respondentů. I v tomto hodnocení se obrací a nacházejí oporu zejména v kruhu rodiny a přátel. Více než pomoc oficiálních institucí a specialistů.

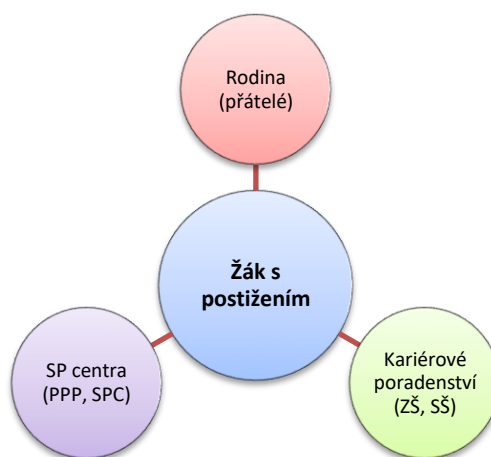
8.1 VYHODNOCENÍ HLAVNÍHO CÍLE

V otázce zmapování funkčnosti školského systému ve smyslu poskytnutí maximální opory žákům s handicapem během procesu přechodu ze základní školy na školu střední poskytlo výzkumné šetření hned několik cenných zhodnocení.

Předně nad plnění opory a pomoci ze strany školského systému musíme posunout a vyzdvihnout roli rodiny a nejbližších přátel. Z komplexního pohledu by tedy společnost měla maximálně podporovat rodiny postižených a ulehčovat jim jejich obtížný úkol.

Kariérové poradenství základních i středních škol zdá se, nemá dostatečné profesní kompetence a citlivé informace o žácích s postižením, aby mohlo poskytnout plnohodnotnou a komplexní poradenskou službu. Nabízí se možnost spojení, těsnější spolupráce se speciálně poradenským systémem (PPP, SPC). Speciálně poradenský systém je ovšem v současné době přetížen. Čekací doby jsou v řádech měsíců.

Přesto z odborného hlediska a potenciálu by autor práce doporučil poradenská centra jako nejvhodnější pilíř pomoci žákům s postižením v otázce přechodu ze ZŠ na SŠ. Ideálně v triangulaci:

Respondentka, matka postižených dětí, založila před lety svépomocnou skupinu. Také tyto neziskové účelové skupiny v rámci sdílení zkušeností a informací mohou působit v procesu přechodu žáka mezi ZŠ a SŠ velmi pozitivně v mnoha směrech.

V současné připravované reformě školství nás patrně čeká řada změn, nicméně patrně žádná z nich necílí na zlepšení problematiky, kterou se zabývá tato práce.

ZÁVĚR

Práce byla psána s hlavním cílem zmapovat téma problematiky přechodu žáka s postižením ze základní školy na školu střední z pohledu speciální pedagogiky. Zhodnotit současný stav, rekonstruovat aktuální situaci. Práce je rozdělena na část teoretickou, která vytváří nezbytné podloží, na kterém je vystavěný v druhé části samotný výzkum. Teoretická část je rozdělena na dva hlavní tematické okruhy. První se zabývá samotným žákem, jeho vývojem a sociálními aspekty. Druhý okruh je výčtem a vykreslením hlavních pomocných institucí a pracovišť, které mají vztah k problematice této práce.

V praktické části byl učiněn výzkum, který je kombinací dotazníkového šetření (učitelé ZŠ a SŠ) a polostrukturovaných rozhovorů se záměrně vybranými respondenty. Spojením těchto dvou metod výzkumu se zvýšila celkově validita výstupů.

Ačkoli mají žáci s postižením na základních i středních školách k dispozici kariérové poradenství, a přestože navštěvují SP centra, hledají a nacházejí největší pomoc a oporu v rodině a blízkém okolí. Toto zjištění otevírá prostor pro další výzkum, proč tomu tak je. V současné nepřehledné situaci, která vytváří nestabilitu celospolečenského významu, je ideální řešení determinováno ve smyslu ekonomické zátěže systému. Navzdory těmto okolnostem se nabízí několik zajímavých a relativně málo nákladných cest, jak žákům s handicapem při přechodu ze ZŠ na SŠ výrazně pomoci.

V první řadě je nutné intenzivnější provázání a spolupráci rodiny, SP center a kariérového poradenství. Tato navrhovaná spolupráce je ovšem podmíněna aktivitou všech zmíněných aktérů nad rámec povinností. Stojí tedy na lidských kvalitách, etických a mravních hodnotách a potřebě nezištně pomáhat potřebným. Ze strany státu je nutné posílit personálně ŠPZ, případně jejich síť rozšířit. Momentálně jsou extrémně přetížení, čekací doby v řádech několika měsíců jsou toho dokladem.

Velký potenciál by mohlo přinést využití IT technologií a vytvoření webových aplikací, které by mohly poskytnout podle zadaného diagnostického kódu vybraný seznam vhodných středních škol. Ve spolupráci se speciálním pedagogem by každá škola pro jednotlivé obory vytvořila seznam postižení, případně jejich kombinace, které

znemožňují absolvování daného zaměření. Při tvorbě seznamu je nutné sledovat postižení nejen jako studijní omezení, ale také v souvislosti s výkonem povolání, na které příslušný obor připravuje. Podle zvoleného filtru by aplikace nabízela vhodné SŠ v příslušném regionu s ohledem na postižení nebo jejich kombinace. Aplikace by mohla být prospěšná přímo žákům s postižením, jejich rodičům, kariérním poradcům a odborníkům ŠPZ. Momentálně většina kariérních poradců ani pracovníků ŠPZ nemohou v plném rozsahu poskytnout plnohodnotnou podporu pro žáky s postižením. Tento výzkum, včetně doporučených závěrů je ovšem pouhý začátek výzkumné a terénní práce, při které bude nutná mezioborová spolupráce. (součinnost s lékaři, sociology apod.)

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- [1] BALVÍN, Jaroslav. Teorie výchovy a vzdělávání pro oblast sociální pedagogiky a andragogiky. Praha: Hnutí R, 2013. 151 s. ISBN 978-80-86798-47-9
- [2] ČAČKA, Otto. Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika. 3. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 384 s. ISBN 80-7239-107-0
- [3] ČÍŽKOVÁ, Jitka. Poznávání duševního života člověka. 2. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1997. 111 s. ISBN 80-7067-779-1
- [4] DUNOVSKÝ, Jiří. Sociální pediatrie. Praha: Grada, 1999. 279 s. ISBN 80-7169-254-9
- [5] FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří, Sociální patologie 2.vyd Praha: Psyché 2014. 232s. ISBN 978-80-247-5046-0
- [6] KLAPAČ, Michal. Psychologie v praxi. 2.vyd Praha: Transal Books, 1994. 87s. ISBN 80-900954-1-0
- [7] KON, Igor Semenovič, Kapitoly z psychologie dospívání. SPN, 1986, 181 s. ISBN 14-233-86
- [8] KREBS, Vojtěch. Sociální politika 5.vyd Praha: Wolters Kluwer ČR 2010. 544s. ISBN 978-80-7357-585-4
- [9] KUČEROVÁ, Stanislava. Člověk, hodnoty, výchova: kapitoly z filosofie výchovy. 1. vyd. ManaCon: Prešov, 1996. 231 s. ISBN 80-85668-34-3
- [10] MACEK, Petr. Adolescence a čeští dospívající na přelomu století. In: SMÉKAL, Vladimír a Petr MACEK, ed. Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty. Brno: Barrister & Principal, 2002, s. 113-128. ISBN 80-85947- 83-8.
- [11] MACEK, Petr. Adolescence. Praha: PORTÁL, 2003, 144 s. 2.vyd. ISBN 80-17178-747-7
- [12] NIETZSCHE, Friedrich. Radostná věda. Olomouc: Votobia 1996 285s. ISBN 80-7198-080-3
- [13] ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7

- [14] VACÍNOVÁ, Marie, TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a FARKOVÁ, Marie. Psychologie. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, 240 s. ISBN 978-80-7452-008-2.
- [15] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie 1. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-2460-956-8.
- [16] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1
- [17] WALTEROVÁ, Eliška a David GREGER. Přejít z základní na střední školu: pohledy z výzkumů. Brno: Paido, 2009 107 s. ISBN 978-80-7315-179-9

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- [1] HUČÍK, Ján. *Osoby s mentálnym postihnutím a spoločnosť*. Liptovský Ján: PROHU, 2013, 280 s. ISBN 978-80-89535-13-2.
- [2] LACA, Slavomír. *Sociálna pedagogika*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2019, 515 s. ISBN 978-80-906237-3-6.
- [3] MITCHELL, John J.: *Adolescent psychology*, Toronto: Holt, Rinehart and Winston 1979, 247s. ISBN 0039200183

Seznam použitých internetových zdrojů

- [1] ČESKO. § 1 odst. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných - znění od 1. 1. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27#p1-1>
- [2] ČESKO. § 1 odst. 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních - znění od 1. 1. 2021. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 9. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#p1-1>

- [3] ČESKO. § 1 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí - znění od 1. 2. 2022. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#p1-1>
- [4] ČESKO. § 1 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních - znění od 1. 1. 2021. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#p1>
- [5] ČESKO. § 16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) - znění od 1. 2. 2022. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#p16>
- [6] ČESKO. § 17 odst. 6 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů - znění od 1. 1. 2014. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109#p17-6>
- [7] ČESKO. § 5 odst. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných - znění od 1. 1. 2021. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27#p5-1>
- [8] ČESKO. § 6 vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních - znění od 1. 1. 2021. In: Zákony pro lidi.cz [online]. © AION CS 2010-2022 [cit. 10. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#p6>
- [9] ČESKO. MPSV Strategie sociálního začleňování 2021–2030. [cit. 8. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030.pdf/fdf1647d-ebf7-efe3-e797-efcf865cb171>
- [10] ČESKO. NPI RVP.CZ. Pedagogicko-psychologická poradna. [cit. 12. 2. 2022]. Dostupné z:

https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/P/Pedagogicko-psychologick%C3%A1_poradna

- [11] ČESKO. NPI RVP.CZ. Speciálně pedagogické centrum. [cit. 12. 2. 2022]. Dostupné z: https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/Speci%C3%A1ln%C4%9B_pedagogick%C3%A9_centrum
- [12] ČESKO. SVP Domažlice. [cit. 12. 2. 2022]. Dostupné z: <http://www.svp-domazlice.cz/o-nas/co-je-a-neni-svp/>
- [13] HORSKÁ, Viola. Zařazení učiva předmětu Volba povolání do nových ŠVP základních škol - aktualizovaná verze. Metodický portál: Články [online]. 29. 01. 2008, [cit. 2022-02-09]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/1936/ZARAZENI-UCIVA-PREDMETU-VOLBA-POVOLANI-DO-NOVYCH-SVP-ZAKLADNICH-SKOL---AKTUALIZOVANA-VERZE.html>>. ISSN 1802-4785.
- [14] ZAPLETALOVÁ, Jana. Úvod do školní psychologie: Psycholog na škole. Metodický portál: Články [online]. 20. 11. 2013, [cit. 2022-02-09]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/17869/UVOD-DO-SKOLNI-PSYCHOLOGIE:-PSYCHOLOG-NA-SKOLE.html>>. ISSN 1802-4785.

Seznam jiných zdrojů

- [1] TOMAN, Jan. *Přednáška 9.10.2021* [online]. PRAHA: UJAK

SEZNAM ZKRATEK

- ČR - Česká republika
- OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí
- PPP - Pedagogicko-psychologická poradna
- SP (centra) - Speciálně pedagogická (centra)
- SŠ - Střední škola
- SVP - Středisko výchovné péče
- ŠPC - Školní poradenské centrum
- ŠPP - Školní poradenské pracoviště
- ŠPZ - Školská poradenská zařízení
- VOŠ - Vyšší odborná škola
- ZŠ - Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků grafů

Graf 1: Podíl odpovídajících pedagogů ZŠ - SŠ

Graf 2: Délka praxe pedagogických pracovníků

Graf 3: Zhodnocení kariérového poradenství ZŠ

Graf 4: Zhodnocení kariérového poradenství SŠ

Graf 5: Přehled výběru pomoci přechodu ze ZŠ na SŠ

Graf 6: Intenzita náročnosti přechodu ze ZŠ na SŠ

Graf 7: Využívání nástrojů a metod školami

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	II
----------------------------------	-----------

Příloha A - Dotazník

Problematika přechodu žáků ze ZŠ na SŠ ze speciálně pedagogického pohledu

Vážení kolegové a kolegyně vyučující na ZŠ nebo SŠ, prosím o vyplnění velmi krátkého dotazníku na téma "problematika přechodu žáků ze ZŠ na SŠ ze speciálně pedagogického pohledu".

Dotazník bude součástí mé bakalářské práce a je anonymní. Za vyplnění předem děkuji.

Vyučuji na:

- ZŠ
- SŠ

Délka praxe:

- 0-5 let
- 5-10 let
- a více let

Pedagogičtí pracovníci na ZŠ zajišťující kariérové poradenství:

- odvádějí směrem k žákům 9. tříd s handicapem bezchybnou práci
- mají pouze omezené znalosti, jak by k žákům 9. tříd s handicapem měli přistupovat
- přistupují k žákům 9. tříd s handicapem stejně jako k intaktním žákům
- jejich práce je spíše formální, většina žáků 9. tříd hledá pomoc mimo ZŠ

Pedagogičtí pracovníci na SŠ zajišťující kariérové poradenství:

- jsou pro žáky 9. tříd ZŠ s handicapem klíčoví, velmi důležití při volbě SŠ
- snaží se žákům 9. tříd s handicapem poskytnout pomoc, ale není to pravidlem (někteří nemají dostatečné představy o specifických potřebách)
- přistupují k žákům 9. tříd s handicapem stejně jako k intaktním žákům (specifické potřeby těchto žáků příliš neřeší)
- snaží se žáky 9. tříd s handicapem nasměrovat mimo vlastní školu z různých důvodů.

Žáci 9. tříd s handicapem hledají pomoc při výběru SŠ nejčastěji

- u kariérových poradců ZŠ
- u kariérových poradců SŠ
- u specialistů z PPP a SPC
- rozhodují se sami případně s rodiči (v rodinném kruhu)
- využívají možnosti internetu, prezentací škol, (diskusní fora, sociální sítě)
- nevím, nemám žádnou představu

Žáci 9. tříd s handicapem prožívají přechod ze ZŠ na SŠ

- extrémně obtížně, jsou pod obrovským tlakem a stresem
- něco hůře než intaktní žáci, záleží na míře postižení a rodinném zázemí
- obdobně jako intaktní žáci, nevidím rozdíl
- jsou na tom lépe než intaktní žáci, protože se jim věnuje až přehnaná pozornost

Používáte nástroje (vy nebo na vaší škole) či metody usnadňující přechod žáků ze ZŠ na SŠ

- Ne
- Ano – uveďte jaké

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jaroslav Netušil

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinované

Název práce: Problematika přechodu žáků ze ZŠ na SŠ ze speciálně pedagogického pohledu

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 14

Vedoucí práce: ThDr. Rostislav Kotrč